Ніва

ISSN 0546—1960
ІНДЭКС 36671

БЕЛАРУСКІ ГРАМАДСКА-КУЛЬТУРНЫ ТЫДНЁВІК

№ 17 (1719) ГОД XXXIV БЕЛАСТОК 23 КРАСАВІКА 1989 г. ЦАНА 40 зл.

— Што скажуць людзі, калі вы мне зробіце здымак сярод такога балагану? — непакоіцца мастаўлянскі солтыс.

ЖЫВУЧЫЯ НА ЗЯМЛІ...

— Зямля тут слабая, пяскі, але я вам скажу, што тут Украіны не трэба...

Сяргею Ляўкоўскаму, солтысу ў Мастаўлянах, 58 гадоў. Разам з жонкай Леанілай гаспадараць на 12 гектарах зямлі. Трымаюць чатыры каровы, ёсць свінні, авечкі. У Мастаўлянах усяго чатыры гаспадары, якія яшчэ трымаюцца зямлі.

Вёска раскінулася ўздоўж самой граніцы. Крокаў у пятнаццаці-дваццаці ад загуменняў цячэ Свіслач: паабапал яе — гранічныя слупы. З савецкага боку высіцца невялічкі хрыбет, аброслы сасновым лесам. Далей нічога не відаць. Ад поўначы ў Мастаўляны вядзе дарога са Свіслачанаў, у вёсцы яна разгаліноўваецца: направа, перад драўлянай царкоўкай і могільнікам на ўзгорку, кіруе на Зубры, а тая, што ідзе далей вёскаю, уздоўж граніцы — на Дубляны. Недзе з правага боку, за царквою, узгорак, дзе паўтара стагоддзя назад стаяў двор Каліноўскіх. Нейкі гісторык (з Лодзі, бадай) напісаў Сяргею Ляўкоўскаму, што Каліноўскі падбухторваў католікаў рэзаць праваслаўных і паліць цэрквы. Сяргей Ляўкоўскі не надта схільны лічыць Каліноўскага нацыянальным героем.

У 1915 годзе згарэла цэлая вёска. У апошнюю вайну згарэла палавіна, тая частка ад Свіслачанаў асталася, кажа Сяргей Ляўкоўскі. Гаспадарыць няма каму. У 22 хатах — пенсіянеры. 44 асобы бяруць карткі на мяса, удакладняе пані Леаніла.

Як жа калісьці людзі хацелі рабіць! А цяпер чортведама што дзеецца: парабілі нейкіх бездапаможных, хворых. Толькі б гандлявалі ды выпівалі! — Сяргей Ляўкоўскі ацэньвае сваіх аднавяскоўцаў без паблажлівасці.

Возьмем, напрыклад, калхоз у Зубрах. У іх справа ідзе някепска. Яны падпісалі дагавор з калхозам у Бераставіцы, купілі ад саветаў КАМАЗ-ы. Сеюць лубін, зямля, хоць і пяскі, дае плён. Але ж людзям працаваць не хочацца. Купілі сабе нямецкую машыну, каб капаць бульбу. Пасадзілі на яе дзвюх баб, каб тыя адбіралі камені, якія трапляюцца разам з бульбаю. Што ж гэта за работа? А тыя бабы бяруць тыя камені ды шпурляюць у трактарыста: стой, стаміліся ўжо, пара адпачыць.

У нашым калхозе працуе ўсяго 10 чалавек. Ну, пакуль што не маюць такіх вынікаў, як у Зубрах, але і ў іх справа наладзіцца. Трэба працаваць і будуць вынікі, нічога, што тут не Украіна.

Дзесяць гадоў назад зямлі было тут многа. Але 140 гектараў аддалі пад лес. Людзі павыязджалі, не стала рук для работы.

Калі перад вайною я пайшоў да майстра прывучыцца кравецкай справе, то сам даглядаў цэлы яго дабытак, карміў кароў і свіней, дроў яму назапасіў на тры гады. А цяпер не магу дапрасіцца, каб хтосьці прыйшоў павучыцца задарма ў мяне. Каму там да работы! Паўпасаліся, а ўсё наракаюць. Калісьці за швейную машыну „Зінгер" трэба было аддаць пяць кароў, цяпераka за палавіну каровы можна купіць шматаперацыйную машыну, не абы-якое ламачча. Чаго ж тут наракаць? Але каму патрэбна цяпер тая машына?

Пытаю ў солтыса Ляўкоўскага пра ягоную адукацыю. Ат, якая там адукацыя, адказвае ён. Перад вайною крыху падвучыўся ў польскай школе, пасля ў савецкай, у вайну мы крыху вучыліся гергетаць у нямецкай. Сем класаў я закончыў пасля вайны, у вячэрняй школе.

Сваіх сыноў мы прывучылі да работы, яны не пайшлі ў горад гультаямі. Адзін — тэхнік-электрык, другі — тэхнік-тэкстыльшчык, працуе на фабрыцы.

(Працяг на стар. 5)

ПАЗАЙЗДРОСЦІЦЬ БЕЛАРУСАМ!

Пазайздросціць ім можа кожны паляк, які прачытаў у „Палітыцы" ад 1 красавіка апублікаваную рэпліку супроць мяне Лешка Тамашэўскага. Пасля таго, аднак, чаго начытаўся я пра нас на працягу лютага і сакавіка ў „Кур'еры Падляшскім" (дыскусія „Пад рознымі крыжамі"), дык гэты артыкулік пана Лешка каўтнуў зусім спакойна.

Праўда, б'е ён у мяне востра; папракаючы ў хлусні, несарыентаванасці, бескампетэнтнасці, благіх намерах. Злаяўшы такім чынам — за выказванне маё ў вроцлаўскай „Газэце рабатнічай", — праспяваў затым нешта накшталт арыі аптымізму. Можна ўсяляк аднесціся да ягонага канцэрціка, калі б не факт, што ён, відавочна, верыць у свае фантазіі і здумкі.

Лешак Тамашэўскі, таксама прафесар, катэгарычна паведамляе мяне і чытачоў шаноўнага тыднёвіка „Палітыка", што: „На Беласточчыне існуе 52 школы з беларускай мовай навучання". Магчыма, некалі і былі такія, сёння ж няма аніводнае. Існуе крыху школаў, у якіх дабраахвотна вучацца дзеці беларускай мове і літаратуры, але па гэтай прычыне хто ж усур'ёз будзе называць іх беларускімі, як і ніхто не называе, скажам, англійскімі тых школаў, у якіх ёсць прадмет англійскай мовы. Гэта ж датычыць і так званых беларускіх ліцэяў у Бельску і Гайнаўцы, у якіх жа ўсё польскае, акрамя — паўтару — прадмета беларускай мовы і літаратуры. Можа быць, што калісьці і яны былі беларускімі ў сапраўднасці, але не пры маёй памяці...

Лешак Тамашэўскі піша ў сваёй рэпліцы, што пісьменнікі „Белавежы" выдаюць свае кніжкі ў польскіх перакладах, і што гэта, ну, добра і выдатна! Калі аж такое шчасце, дык чаму ж яны не маюць магчымасцяў выдавацца на мове арыгіналаў, на роднай ім? Няўжо не хочуць, каб чыталі іх беларусы?

Пан Лешак Тамашэўскі паказаў сябе ахвотным даследнікам беларускага жыцця тут у нас. Таму, пры нагодзе, мушу падказаць яму: беларускія студэнты не выдаюць штомесячнік

(Працяг на стар. 2)

ПАЗАЙЗДРОСЦІЦЬ БЕЛАРУСАМ!

(Працяг са стар. 1)

„Прысутнасць“, а толькі старонку ў „Ніве“ адзін раз у месяц. І рэдагуюць яе не адны студэнты беларускай філалогіі. А ў Гайнаўцы няма аніякага Беларускага музея; яго пакуль што будуюць і можа калі будзе... Трохі інакшай адбываецца і штогоднае Свята беларускай культуры ў Беластоку, пане прафесар: менавіта, не ў гарадскім тэатры, а ў... амфітэатры, які пабудавалі на даўніх праваслаўных могілках. Праўда, плюс ад гэтага той, што... нябожчыкі таксама маюць цяпер нагоду паслухаць раз у год роднае слова і задушэўныя беларускія спевы, замест рок-музыкі там праз усю вясну ды лета штонядзелі. І ніколі не прыехаў на гэтае свята беларускі калектыў з Амерыкі, хоць вельмі магчыма, што прыедзе аднак; кажуць, ужо сёлета. Гэтак жа кепска пераклалі вы, пане прафесар, назву „Беларускага народнага універсітэта, але не буду я ў гэтым месцы занадта дробязны. Аднак, трэба абавязкова дапоўніць, што дзейнічае ён не ў рамках Беларускага таварыства, а толькі ў будынку гэтага ж Таварыства; яго арганізатар хто іншы, і няма ў гэтага універсітэта ані рэктара, ані сакратарыята. Заняткі ў ім маглі б з бядою ды горам адбывацца нават у нейкай падбеластоцкай хаце, або і ў леснічанцы ў Белавежскай пушчы, калі б захацелі таго ягоныя неабавязковыя слухачы-аматары.

Цалкам неўпапад, пане, згадалі вы пра міжнародную сесію праваслаўных цэркваў — польскай, рускай, чэшскай, фінскай — у Беластоку ў мінулым годзе. Пра беларускую царкву на сесіі не было ж гаворкі. У новай жа царкве ў Гайнаўцы моляцца не адны беларусы, але і людзі, якія лічаць сябе за палякаў, украінцаў, русінаў і адзін Бог ведае, за каго...

Дарэшты крывадушшыць пан прафесар у разуменні культурных кантактаў з Беларускай ССР. Гэта ніякая прывілея беларусаў, калі памятаць, што ў цяперашняй Польшчы ў адзін голас крычаць пра патрэбу пашырэння сувязяў з эміграцыяй і з палякамі ў Беларускай ССР гэтак жа давай ім кантакт! Чаму ж тады, мы, беларусы, павінны біць паклоны з падзякай за магчымасць наведаць Беларускую Рэспубліку? Гэтага я не разумею.

З Лешкам Тамашэўскім палеміка ўсё-такі даволі недарэчная, як і само яго выступленне ў „Палітыцы“. Справа ў тым, што ён не ведае элементарных фактаў з беларускага жыцця, а тыя, пра якія чуў, перайначыў да непазнакі амаль. І што найгорай — беларускія праявы ў Беластоцкім краі лічыць ён як доказ нейкай літасцівасці над намі з польскага боку. На думку пана прафесара, мы павінны дзень і ноч дзякаваць за дазволенае і цалаваць улады па руках. Хаця б за тое, што можам пасылаць сваіх дзяцей у... польскія школы і разам з тым, час ад часу, паспяваць па-свойму ў хорыку, а пісьменнікі нашы — паказацца свету ў польскіх перакладах. І як быццам нічога мы болей не павінны хацець... Маем усё, што маюць, напрыклад, мазуры, шлёнзакі, кашубы, гуралі, курпі і г.д. Яны ж не наракаюць. І мы павінны ззяць ад шчасця ды красавацца, бы сват на вяселлі. І дзякаваць, дзякаваць, усё толькі дзякаваць! Праўда, пане, нямала з нашых здаўна дзякуе; „дзякавічаў“ напладзілася. дадзякаваліся „да ручкі“, і яны не будуць абураны Лешкам Тамашэўскім. Ён ім, як той добры вашэць пан даўней, у паншчыну яшчэ.

Яўген Міранoвіч

БЕЛАРУСІКІ

Smułkowa Elżbieta, Ze studiów nad słownictwem białoruskim. *Slavia Orientalis* 1968, nr 2, s. 237—251, mapy.

Smułkowa Elżbieta, Leksykalne i słowotwórcze zróżnicowania białoruskich nazw ścierniska. *Slavia Orientalis* 1969, nr 1, s. 69—76, mapy.

Smułkowa Elżbieta, Lituanizmy w białoruskim słownictwie rolniczym. *Lingua Posnanienis* t. 14, 1969, s. 55—69, mapy.

Smułkowa Elżbieta, Słownictwo z zakresu uprawy roli w gwarach wschodniej Białostocczyzny na tle wschodniosłowiańskim, Wrocław 1968. Rec. Dzendzielewski Josyp. *Slavia Orientalis* 1969, nr 4, s. 461—463.

Smułkowa Elżbieta, Przykłady zróżnicowania morfologicznego gwar białoruskich Białostocczyzny. *Teksty gwarowe z Białostocczyzny*, s. 45—46.

Smułkowa Elżbieta, Wygonnaja Lilia, Z zagadnień rozwarstwienia semantycznego w słownictwie gwarowym. (Na przykładzie białoruskiej leksyki rolniczej). *Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej* t. 12, 1972, s. 301—306, tab.

Smułkowa Elżbieta, Kuniewska Bożena, Akcentuacja rzeczowników w zabytku XVII-wiecznego piśmiennictwa białoruskiego „Bjasiedy Makaryja”. *Acta Baltico-Slavica* t. 10, 1976, s. 265—290. Rez.

Smułkowa Elżbieta, Akcentuacja rzeczowników w białoruskim systemie gwarowym wsi Knyszewicze powiatu sokólskiego. *Studia Rossica*, Uniwersytet Warszawski, t. 1, s. 103—121.

Smułkowa Elżbieta, Konstrukcje porównawcze typu gradacyjnego w języku białoruskim. (w:) *Zagadnienie kategorii stopnia w językach słowiańskich*, Warszawa 1976, s. 107—118.

Scjacko P. U.: Belaruskae narodnae slovautvarenne, Mińsk 1977. Rec. Witkowski W. *Slavia Orientalis* R. 28: 1979, nr 3, s. 355—358.

Smułkowa Elżbieta, Studia nad akcentem jęzvka białoruskiego (rzeczowniki), Warszawa, Wyd. UW 1978, s. 191, tab. Rozprawy Uniwersytetu Warszawskiego, 128.

Smułkowa Elżbieta, Białoruskie kudr'avy to nie zawsze „kędzierzawy”. *Acta Baltico-Slavica*, t. 14, 1981, s. 241—244.

Пра нашых пісалі...

У „Чырвонай змене“ ад 25 лютага г.г. было змешчана інтэрв'ю з нашым беластоцкім пісьменнікам Сакратам Яновічам. У парадзе папулярнасці, які „Чырвоная змена“ праводзіла пад канец мінулага года, Сакрат Яновіч узяў першае месца сярод найлепшых... замежных публіцыстаў. У прыдбанні гэтай вядомасці, як мяркуем, дапамагла перш за ўсё нашаму „белавежцу“ „Ніва“. Прапануем чытачам некаторыя ўрыўкі з выказваннаў С. Яновіча. Інтэрв'ю ўзяў мінскі журналіст Вітаўт Мартыненка.

— Як вы ставіцеся да таго, што Вас ведаюць у Беларускай ССР, і чым тлумачыце гэты поспех?

— Адкажу так: здзіўлены! Адчуванне вядомай прыемнасці з'явілася неяк пасля... Выяўляецца: ведаюць мяне ў Беларускай ССР не як пісьменніка перш за ўсё! Факт, і нічога не папішаш супраць яго.

Публіцыстыкай жа я займаюся між іншым. Яна для мяне не галоўнае, але і не пішу яе „на калене“. Колькі месяцаў прысвяціў цыклам рэпартажаў з Беларусі, Англіі, Югаславіі, Канады, Злучаных Штатаў. Даліся яны мне не абы-якім коштам; седзячы над імі, не быў я ў сілах брацца за яшчэ што-небудзь. Вось так: мяне цікавіць прысутнасць Беларусі ў свеце. Гэта адсюль я публіцыст.

— Ці былі вы калі-небудзь у Беларускай ССР? Колькі вашых кніжак выдавалася і дзе?

— Быў шмат разоў. Мяжа распалавініла амаль кожную сям'ю ў Беластоцкім краі. Блізкія сваякі мае — у Гродне і Мінску (напрыклад, кампазітар Юрый Семяняка), у Крэве і Астраўцы...

А колькі маіх кніжак? Дакладна — шаснаццаць ужо. З іх — адну напісаў па-польску. Звычайна выдаюцца яны ў Варшаве. У Лондане ж — выбраныя мініяцюры, адначасова змясцілі побач іхнія арыгіналы. З перакладамі, якасцю ўсялякае бывае, але сам ніколі не браўся за іх, хоць здаралася мне папраўляць польскую мову ў маіх палякаў. Меншае гурт зацікаўленых беларусчынай — і гэта праблема. Таму з надзеяй успрыняў я вестку пра першы ў Мінску семінар перакладчыкаў, у якім прынялі ўдзел і палякі.

— У „Ніве“ вы часта пішаце аб беларусах у Англіі, Канадзе, ЗША... Як вы ацэньваеце духоўны патэнцыял беларускай эміграцыі? Дый ці толькі аб эміграцыі правамоцна гаварыць з нагоды замежна-беларускага жыцця?

— Патэнцыял гэты невялікі, як і сама наша эміграцыя. Беларусаў наогул там значна больш, але з імі, як і з намі ў сябе: хто ў палякі пашыўся, хто ў расіяны або ўкраінцам зрабіўся...

Замежна-беларускае жыццё мы чамусьці ўсё яшчэ трактуем у катэгорыях палітычнай барацьбы... У Чыкага і Нью-Джэрсі, у Таронта і ў Лондане я жыў сярод беларусаў, якія выехалі туды ды аселі жыць па чыста эканамічных прычынах. Яны — эміграцкая стыхія, за іх грошы адбываюцца шмат якія нацыянальна-культурныя мерапрыемствы на чужыне (дзяржаўныя органы не даюць ані долара!). Напрамак у іх — дапамагаць бацькаўшчыне па меры магчымасцей і здольнасцей. Клапоцяцца пра добрае імя Беларусі ў свеце. Скажу і так: нярэдка фанатычна не дапускаюць да сябе ніякай крытыкі нашай рэчаіснасці, ідэалізуюць, што псіхалагічна натуральна ў выгнанні: свая маці, калі яе страціш, заўсёды найпрыгажэйшая і найдабрэйшая.

— Які бок літаратурнай дзейнасці вам найбліжэйшы?

— Кароткія формы. Мініяцюры, апавяданні. Польская крытыка, мне здаецца, трапна гэта заўважыла. Я не эпік, а лірык. У мяне ёсць ідэяманія: пісаць толькі неабходныя, крайне неабходныя словы. Над творам з пяці сказаў іншы раз працую некалькі месяцаў (вядома, не дзень у дзень: крый божа!). Скажу так: кожны мой твор — гэта прэтэнзія да чалавека і свету. Пісьменнік, які задаволены сабой і ўсім, — гэта не пісьменнік. Ён — графаманскі праклён літаратуры. Лепш няхай піша даклады начальству, усё роўна якому...

— Якія вашы погляды на беларускае нацыянальнае адраджэнне: аптымістычныя ці песімістычныя? Чаму?

— Беларускае не можа не адрадзіцца! Хаця б таму — занадта не паглыбляючыся ў трафарэтныя праўды — што наўкол Беларусі няма мёртвых нацый, моў. Быццам у тым славутым сацыялістычным эксперыменце: чалавека са схільнасцямі быць брудным і неахайным пасялілі сярод чыстых ды акуратных, і як ён не пакутаваў, усё ж памалу пачаў мыцца штодзённа ды больш прыстойна выглядаць... Звярніце ўвагу, што ўвесь беларускі рух нарадзіўся і разгортваўся па аналогіі з суседнімі. Я разумею, што гэта спрошчана, але вы задумайцеся ўзамен, чаму быў усё ў хвасце (?) Ясная справа, аб'ектыўных прычын таго знайшлося не менш, чым у гістарычным анекдоце пра ўрачысты ўезд Напалеона ў Ліён: — А дзе ж артылерыйскі салют? — запытаў імператар. — Сір, — спалохана залапатаў мэр, — сто прычын на гэта склалася: па-першае, у нас няма гармат...

— Даволі, пане, наступныя можаце не пералічваць, — адказаў Банапарт.

У нас, беларусаў, на шчасце, адваротная сітуацыя: маем гарматы! Толькі порах да іх трэба давезці. Беларусаў выратуе іх вялікая культура, якая паспела вырасці, нягледзячы на ўсялякія сілы і тарнада (назва смерчаў у ЗША). Дарэчы тут і такое параўнанне: зуброў у Белавежскай пушчы развялі ад адной пары ўсяго, што ўцалела ў запарку дзесьці ў Еўропе (у Швецыі?). А сёння цяжка палічыць іх... Словам, аптыміст я. Дакладней: сумны аптыміст.

ПРЫСУТНАСЦЬ

студэнцкая старонка

У ГАЙНАЎЦЫ ДЗЕЙНІЧАЛІ РАЗАМ

10 сакавіка гэта не быў звычайны дзень у жыцці беларускага маладзёжнага асяроддзя. У Гайнаўскім доме культуры „Гурнік" сабраліся разам студэнты з БАСа і моладзь з бельскага і гайнаўскага беларускіх ліцэяў на своеасаблівае спаборніцтва, а таксама, каб супольна паспяваць, патанцаваць, проста — спаткацца. Аб тым, каб наладзіць такую сустрэчу, гаварылі яшчэ на з'ездзе БАСа. Мерапрыемства вялі Данка Мароз і Юрка Каліна — абое з БАСа. Зацікаўленне імпрэзай аказалася даволі вялікім. Зала была перапоўнена.

На пачатку супольна спявалі студэнты з вучнямі пад гукі гітары Элі Бэзюк. А потым пачалося сапраўднае спаборніцтва, над ацэнкай якога рупліва працавала журы ў складзе: Марылька Базылюк, сяброўка наша, зараз настаўніца беларускай мовы, Юры Туронак, гісторык і журналіст, шчыры прыяцель моладзі, і Янка Мордань — мастацка-тэатральны дзеяч на роднай ніве. У іх было цяжкое заданне — належна ацаніць усё паказанае.

Спаборніцтва пачалося ад зарэкамендавання сваёй каманды. Гайнаўляне выступілі пад назваю „Калі ласка", бяльчане — як „Тураўцы", а студэнты — пад назваю „Басалыгі". Розныя лозунгі і заклікі тыпу „Без „Парнаса" няма БАСа", „БАС, вы вісіце ў нас", „Гайнаўка і „Парнас", вы прыдзеце да нас" падбадзёрвалі ўдзельнікаў.

Канцэрты былі сапраўды цікавыя і давалі магчымасць выказацца не абы-якімі здольнасцямі, талентам, гумарам і ведамі, якія так патрэбныя ў нашай былі... Паказ моды лета '89, конкурс танца „disko", выкананне сучаснай беларускай песні — тут можна было выказаць найбольш фантазіі. Пачулі мы, напрыклад, у новым, вельмі цікавым выкананні „Чараўніцу" і „Ручнікі", пераканаліся, што ў міні-спаднічках і „шпільках" дзейнічаць могуць таксама хлопцы і выглядаюць зусім нядрэнна. Амаль што былі сведкамі секс-стрыптызнага сеанса, але ў найбольш цікавым моманце ўсё перарвалася.

Вялікім маштабам сваіх магчымасцей маглі пахваліцца расказваючыя легенды сваёй зямлі. Аказваецца, не ўсе нашы „гісторыкі" разбіраюцца дастаткова добра ў сваёй дзялянцы. Конкурс з дыктоўкай прайшоў надзвычай спраўна. Амаль ніхто не зрабіў памылкі, ну, вядома, пісалі не лідэры паасобных каманд. У тым часе найлепшыя „мастакі" з паасобных груп малявалі партрэты сваіх лідэраў. Яшчэ „апошнія паведамленні" з беларускага жыцця ў свеце і фрагменты спецыяльна падрыхтаваных п'ес — ды пара ўжо канчаць спаборніцтва. Мерапрыемства завяршылася супольнымі гульнямі ў рытм музыкі калектыву „Дубіны".

Камісіі трэба было належна ацаніць выступаючых. І тут лёс усміхнуўся Гайнаўцы, а мы — БАСаўцы — заваявалі трэцяе, значыць апошняе, месца, бо Бельск быў другі. Але думаю, што акурат гэта не было найважнейшае. Галоўнае, што такое мерапрыемства ўвогуле адбылося, што маглі мы сустрэцца разам, пагуляць і патанцаваць. Здаецца мне, што не спосаб, якім дасягаюць нейкіх мэт, найважнейшы. Трэба карыстацца ўсімі магчымымі сродкамі: забавай, песняй, гульнямі, — а ўсё дзеля мэты аднае — каб не загінула наша мінулае, наша культура, каб захаваць сваю нацыянальную тоеснасць. Я — аптыміст, лічу, што гэта нам удасца. Дык што ж — да сустрэчы праз год, на гэты раз у Бельску!

БАСалыга

СЛЕПАТА ЦІ АНТЫПАТЫЯ?

У кароценькім артыкуле („Ніва" ад 15 студзеня 1989 г.) „Ці з усяго можна смяяцца" Ю. Каліна крытычна ацэньвае атрасіны першакурснікаў-беларусаў у Варшаве.

Я таксама хацеў бы сказаць некалькі слоў на тэму атрасін, таму што браў удзел як у варшаўскіх, так і беластоцкіх атрасінах, і маю магчымасць параўнання. Прызнаю слушнасць Каліне, што арганізатары адказваюць за невялікую колькасць удзельнікаў, не адказваюць яны, аднак, за алкаголь, якім шчодра частаваліся ўдзельнікі мерапрыемства не толькі варшаўскага, але і беластоцкага. Думаю, што калі б нельга было піць за сталом, госці пілі б у іншым месцы. Ю. Каліна піша таксама пра словы, якімі карысталіся арганізатары атрасін у Варшаве: „прычашчаецца раб божы" (арыгінальны правапіс Ю. К.) і „ёсць Пётр, а дзе Павал". На яго думку, гэтыя словы былі... магілай цэлага мерапрыемства. Як быццам таго было мала, гаворыць пра маральную адказнасць арганізатараў за гэтыя словы. На маю думку, для інтэлігентнага чалавека — а думаю, што такім з'яўляецца Ю. Каліна — не павінна быць тэм „табу".

Хіба што стаў ён пурытанінам?!

Моўныя памылкі таксама здараюцца не толькі дылетантам, але і прафесіяналам. Па сутнасці Ю. Каліна з'яўляецца дзіўным чалавекам: бачыць усё мерапрыемства ў чорных колерах. Цікава, чаму ён не параўнае беластоцкіх атрасін з варшаўскімі? Усе мае сябры і сяброўкі (і не толькі), якія прымалі ўдзел у варшаўскіх і беластоцкіх атрасінах, гавораць, што ў Варшаве было цікавей, чым у Беластоку, больш — такія атрасіны трапляюцца раз на некалькі гадоў.

Здаецца мне, што сябра Юрка паводзіць сябе як такі чалавек, што бачыць саломіну ў воку другога, а ў сваім не бачыць бервяна. Мо гэта была зайздрасць з боку беластаччан, што беластоцкае мерапрыемства не было такім, як варшаўскае?!

Андрэй Іванюк

СТУДЭНТЫ ПРЫЕХАЛІ!

У суботу раніцай у мой пакой убег усхваляваны Яўген. Мяне вельмі здзівіла, чаму гэта пасля ўчарашняй „імпрэзы" Яўген такі дынамічны. Зараз жа за ім укаціўся ў пакой яшчэ не зусім цвярозы Юрка. Хлопцы заявілі мне, што сёння ў Вітаве забава і мы можам разам там падзейнічаць. Вітава — суседняя вёска, яна недалёка ад вёскі нашага Яўгена. Можна будзе зайсці да яго бацькоў, пераначаваць!

Каля другой гадзіны, памытыя і апранутыя як трэба, мы апынуліся на чыгуначнай станцыі ў Варшаве, каб падаліца праз Седльцы ў Вітава. У Седльцах да нас падселі вельмі прыгожыя дзяўчаты. Тут і пачалася гаворка, ну, вядома, на польскай мове. Калі мы толькі пераехалі Буг, нашыя дзяўчаты, што нас вельмі здзівіла, пачалі гаварыць па-свойму. Яны жывуць у Чаромсе і вяртаюцца са школы да бацькоў. Яўген іх таксама хацеў запрасіць на забаву, але, на жаль, яны не згадзіліся. З гэтай прычыны найбольш сумаваў Юрка, таму што адна з дзяўчат вельмі ж яму спадабалася.

Больш нас нічога цікавага не спаткала на дарозе ў Вітава. Каб пайсці на забаву, было яшчэ зарана і мы рашылі пайсці ў госці да Яўгенавых бацькоў. Трэба было ісці лесам. Там калісьці была сцежка, але размякла і балотнай сцяжынкай мы ішлі 3 кіламетры. Найбольш шкада было Колевых італьянскіх чаравікаў. Замурзаныя, але вясёлыя, мы дабіліся на Яўгенаву бацькаўшчыну. Там новая нечаканасць: у Вітаве няма забавы, таму што галоўны арганізатар не аформіў усіх спраў. Што ж нам было рабіць! Яўгенавы бацькі знайшлі на гэта раду. Маці густа заставіла стол, знайшлося і „гаручае". Брат Яўгена, Юрка, таксама не спаў. Ён пабег на вёску склікаць дзяўчат. Прыйшла моладзь з цэлай вёскі і ў сенях Яўгенавай хаты пачаліся танцы (бацька цудоўна іграў на гармоніку). Адным словам, забава, як з саракавых гадоў. Пасля поўначы прыехалі яшчэ хлопцы з Вітава, якім нешта ў душы падказала наведаць Яўгенавага брата.

Раніцай, папіўшы квасу, бацька адвёз нас на чыгуначную станцыю, а адтуль цягнікам панясло нас у Варшаву. Юрка жыў падзеямі мінулай ночы, Коля бедаваў па чаравіках, Яўген туліў да сябе поўную сумачку ад маці, я думаў над тым, што гэта ўсё трэба ўвекавечыць.

Вось як мы „запускаліся" на Беласточчыне.

Алёша з-пад Кленік

Глыбокія спачуванні сяброўцы Данучэ Мароз з прычыны смерці бацькі.

Галоўная рада БАСа

Наша пошта

Быў бы вам шчыра ўдзячны, калі б вы маю просьбу змясцілі ў газеце і яна стала вядомай тым, хто праўдзіва ведае праг гісторыю боя паміж германскімі фашыстамі і савецкімі воінамі 27 чэрвеня 1941 года ў Белавежскай пушчы, на скрыжаванні дарогі Камянюкі — Белавежа з кварталам 612, што недалёка вёскі Грудэк (Грудкі).

Справа ў тым, што ў нас дагэтуль ёсць розныя меркаванні, пры гэтым супрацьлеглыя. А ўжо вельмі хацелася б атрымаць звесткі найбольш праўдзівыя. Мяркую, што ніхто лепш ведаць не можа, як старажылы вёскі Грудэк, таму што гэтае змаганне адбылося зусім побач з вёскай.

Мяне, як краязнаўцу, цікавяць усе звесткі. Быў бы вельмі ўдзячны за водгук, пры гэтым праўдзівы. Коратка паведамляю аб гэтай падзеі наступнае.

Да 27 чэрвеня 1941 года савецкая зводная ваенная часць падыйшла да вышэй указанай пушчанскай дарогі. Але па ёй ужо бесперапынна рухаўся варожы транспарт у двух напрамках. Каб пераправіцца праз дарогу, трэба было спыніць рух ворага. Бой пачаўся ў поўдзень і працягваўся да позняга вечара. Савецкія воіны, пераправіўшыся праз дарогу, прадаўжалі свой рух на ўсход, заставіўшы на скрыжаванні кулямётны разлік для заслону. У баі ён загінуў (3 салдатаў). Падбіты былі 4 варожыя аўтамашыны. На другі дзень фашысты пахавалі сваіх забітых (на магіле было 18 касак) і савецкіх армейцаў. А затым, у 1942 ці ў 1943 годзе фашысты эксгумiравалі сваю магілу і трупаў сваіх ваяк перавезлі ў Германію. Вось коратка аб гэтым здарэнні. А зараз пытанні: 1. Хто хаваў загінуўшых? 2. Колькі іх было (нямецкіх і савецкіх)? 3. Хто эксгуміраваў магілу ў 1942 ці 1943 годзе? 4. Ці правільна названа дата бою?

Адгукніцеся, калі ласка, па адрасу: 225063, Беларуская ССР, Брэсцкая вобласць, Камянецкі р-н, п. а. Камянюкі. Мамус Міхаіл Мікалаевіч.

М. Мамус

Свойскія малюнкі

Стары Беласток. Вул. Артылерыйская. Малюнак У. Петрука.

ЛЯЧЫЦЬ

Адчуваем вялікі недахоп лякарстваў. Я часта бываю ў аптэках і бачу, як людзі чуюць адказ: „Няма". Часта нават бінтоў бракуе, а вата паяўляецца як метэор. Можа не здзіўляць недахоп лякарстваў дарагіх, на замежнай ліцэнзіі, але каб не было лякарстваў першай патрэбы?!

Іншая справа. Лекары выпісваюць столькі лякарстваў, а хворыя не выкарыстоўваюць нават палавіны гэтага. Можна іх аднесці назад у аптэку, але не ўсе аптэкі іх прымаюць (бясплатна), выстаўляюць спецыяльныя кошыкі на лякарствы і пустыя бутэлечкі. Дагэтуль лякарствы былі вельмі танныя, а ўпакоўка была зусім бясплатная. Напрыклад, лякарства на кашаль (Natrium benzoicum) каштавала 2, а бутэлечка — 6 злотых. І так тоны лякарстваў старэе ў хатніх аптэчках і ідзе на сметнік.

Калі няма ў нас сваіх дасканалых лякарстваў, чаму іх не купім яшчэ больш з заграніцы? Лічым жа, што ў нас чалавек ёсць найбольшым багаццем. Не трэба шкадаваць дэвіз на гэта! Мала грошай на лякарствы, а ёсць на ласункі, такія, як кава ці апельсіны?

Падумаць трэба, ды лячыць.

Яська

ТАК У НАС ЧАСТА БЫВАЕ — ПАТРЭБА ВЯЛІКАЯ, МАГЧЫМАСЦЬ МАЛАЯ

Вельмі патрэбнай і неабходнай з'яўляецца пабудова школы ў Шудзялаве. У Шудзялаве ёсць маленькая школка, настаўленая яшчэ ў 1910 годзе. Яна не магла памясціць усіх дзяцей, і наймалі дзве залы ў прыватных кватэрах. Гэта многа каштавала аддзелу асветы. У 1950 г. рашылі будаваць новую школу. Зрабілі выкап пад фундамент, але арыштавалі архітэктара і будова затрымалася. Будавалі школы ў тых вёсках, дзе не было вялікай патрэбы — дзе было мала дзяцей. Гэтыя школы неўзабаве ліквідавалі, таму што ўтварыліся вялікія зборныя гмінныя школы.

Урэшце на пачатку 1980 года вырашылі пабудаваць школу ў Шудзялаве, але фінансаў няма. Заснавалі камітэт пабудовы школы і пачалі збіраць грошы. Настаўнікі і працаўнікі гміны прайшлі і сабралі некалькі мільёнаў злотых. Гміна, што магла, дала са свайго бюджэту. Сталі мураваць фундаменты, але аказалася, што яны замалыя, бо многа дзяцей дайшло з ПГР у Крынках і з новага пасёлка ў Шудзялаве. Трэба павялічыць школу! Няма ў плане Шудзялава зборнай школы. Дзяцей возяць у Астравок, старэйшыя класы пакідаюць у школах у Талькоўшчыне, Баратыншчыне і іншых. Гміна і камітэт ПАРП шукаюць дапамогі ў ваяводстве і ў радзе дзяржавы.

Чаму так ёсць, што на не так важныя будовы грошы знаходзяцца, а на школу ў Шудзялаве — няма?

Яська

Парнасік

чытальніка, літсупольга на незарэгістраваных палях

ВЯСНА

Зіма марозная зышла,
Вясна прыгожая настала,
Сонца зямлю аграває —
Вясна ўсім радасць прынясла.

Куды ні глянь — кругом зялёна,
Усюды кветкі зацвілі.
У далінах кракочуць жабы,
З нораў вылезлі звяркі.

Сады цвітуць прыгожым
цветам —
Ствалы стаяць, як ў малацэ,
І птушкі весела шчабечуць
У сонечны маёвы дзень.

Дзеці бегаюць, смяюцца
Дужаю гурбой,
Аж рэха раздаецца
Далёка за ракой.

Бусел на гняздзе клякоча
І зязюля дзесь куе.
Усё жывое на свет выйшла —
Прырода ўсім жыццё дае.

А селянін? Як жа дзіўна —
Каня на трактар памяняў,
Які дасць яму палёгку,
Каб ураджай багаты ўзяў.

Вось культура працвітае,
Механізацыя пайшла ўпярод.
Пра ўсё былое забываеш,
Бо цяпер лепш жыве народ.

Мікола Тэляшэўскі (89 год),
в. Трывежа

Замалёўкі з жыцця

КАХАННЕ НЕ ПАМІРАЕ

Многія людзі гавораць, што каханне хутка нараджаецца і хутка памірае. Калі бяда ўваходзіць дзвярыма, то каханне ўцякае акном. Сапраўднае каханне не памірае! Доказам гэтага ёсць расказ васьмідзесяцігадовага дзядулі.

— Я вельмі кахаў Анюту, а яна кахала мяне. У нас не было зямлі. Летам я працаваў у багатых гаспадароў, зарабляючы сабе на зіму бульбу і жыта на хлеб, а зімою ў лесе пілаваў дрэвы. Разам са мною на заробкі хадзіў бацька і брат.

Мая каханая Анюта была старэйшай дачкой малазямельнага селяніна. У яго было ўсяго дзве дзесяціны поля, а дачкі — чатыры.

У Анюту я закахаўся, калі першы раз з ёю затанцаваў. Тады ўжо яе з рук я не выпусціў. Бацькам яе гаварыў, што хачу жаніцца. Яе маці цвёрда сказала мне, што не аддасць дачкі за мяне, бо я беззямельны.

Мой бацька таксама не хацеў, каб я жаніўся з Анютай, бо яна — дачка малазямельнага селяніна. Мой бацька марыў ажаніць мяне з дзяўчынай ці нават удавой, у якой многа зямлі.

Мы засумавалі, што трэба расстацца. Я прапанаваў Анюце ўцячы, але яна не захацела.

Да яе прыехаў у сваты саракагадовы кавалер. Аж з другой вёскі ліха прынясло яго. Яе бацькі, даведаўшыся, што ў яго многа зямлі і адзін ён у бацькоў, рашылі аддаць Анюту замуж. Анюта плакала, але замуж за нялюбага пайшла.

Я як сёння памятаю, як мы з ёю танцавалі на паненскім вечары. Абое плакалі. Я зноў сказаў Анюце: „Давай уцячэм адсюль". Мая люба сказала мне: „Не магу. Бацькі не дазваляюць. Калі ўцячэм, то і так шчасця не будзем мець, бацькі праклянуць нас".

На другі дзень я пайшоў паглядзець у царкву на шлюб. Якая ж мая Анюта была заплаканая! Я хацеў нажом парэзаць таго Мірона, але пабаяўся Бога.

Я ведаў, што Анюце дрэнна жылося, бо свякруха чаплялася, што яна бедная і пасагу добрага не мела.

Мяне бацька ажаніў з багатай удавой. Дзяцей у яе не было, сваіх таксама мы не нажылі. Жыццё я таксама добрага не меў, бо вядома, як жылося калісь прымакам.

Анюта памерла пры родах, дзіця таксама памерла. Я, хаця быў няпрошаны, пайшоў на пахаванне. Яе бацькам сказаў: „Гэта вы Анюту загубілі. Вы думалі, што багацце — шчасце. Вось паглядзіце, якое шчасце! Мог яе муж лекара прывезці, але грошай пашкадаваў! Вось табе і шчасце!"

Маці скрозь слёзы сказала: „А хто ж ведаў, што так будзе?"

Калі памерла мая жонка, я кінуў гаспадарку і пайшоў у горад. Цяпер я ўжо на пенсіі. Жыву адзін. Ніводную дзяўчыну не пакахаў так, як Анюту. Часта езджу на яе магілу. Каб мне хто сказаў, што ўстане мая Анюта і хоць дзень пабудзе са мною — то я аддаў бы ўсё, што ў мяне ёсць. Калі б убачыў Анюту, гатоў адразу памерці.

Аўрора

Хроніка

3.03 у ГП БГКТ у Беластоку выступіў з канцэртам ашмянскі народны калектыў песні і танца „Крыніцы", госць сёлетняга канцэрту лаўрэатаў „Беларускай песні '89". Пасля свайго выступлення на канцэрце лаўрэатаў 5.03 у Беластоцкай філармоніі на працягу тыдня часу калектыў ездзіў па Беласточчыне, даючы канцэрты ў Бельску-Падляшскім, Орлі, Гарадку.

4.03 Фінальны агляд „Беларуская песня '89" у Беластоцкай філармоніі.

5.03 Канцэрт лаўрэатаў „Беларускай песні '89".

11.03 Раённы дэкламатарскі конкурс для вучняў пачатковых школ у Бельску.

17.03 Раённы агляд школьных тэатраў у Кляшчэлях.

18.03 Цэнтральны дэкламатарскі конкурс „Беларуская прырода" для вучняў пачатковых школ у Беластоку. (аб)

ЖЫВУЧЫЯ НА ЗЯМЛІ...

(Працяг са стар. 1)

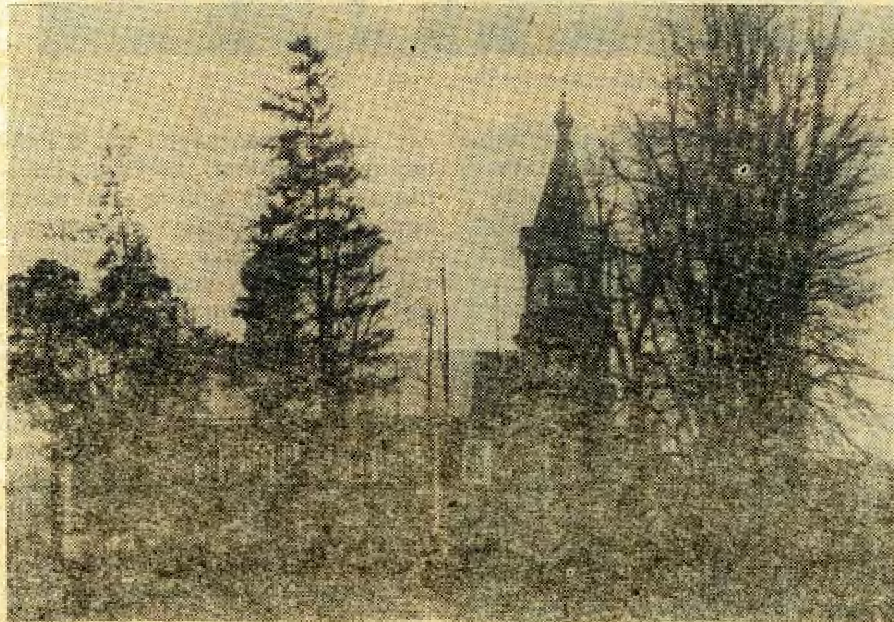
Многіх зламала гарэлачка, народ наш надзіва мяккі, слімакі, як ліха. Калі не было грошай, дык усе былі нейк болей пакорлівымі, а цяпер набздычыліся, аджагаліся ад усяго. Раней было я хадзіў па вёсцы, нешта там раіў, падказваў. Цяпер перастаў. Людзі мне сталі казаць: а чаго ж ты выпендрываешся, ці не перад уладай хочаш заслужыцца? Гаворка нічога не дае. Цяпер ніхто нікога не слухае.

Жыццё мае сэнс для тых, хто працуе. Стараюся рабіць, пакуль змагу. Бздзюхоў, якія нічога не робяць, ёсць поўна. Трэба так жыць на зямлі, каб нешта ад сябе даць.

Нейк захварэў я быў апошнім часам, з сэрцам было нядобра. Паехаў я ў Беласток у шпіталь і стаю-чакаю, каму там хабар даць, каб на мяне зірнуў. А тут, ведаеце, паказаўся нейкі малады доктар, паклаў мяне на возік і сам яго прэ, не чакаючы не толькі хабара, але і медсястры. І абследаваў мяне як трэба, і параду даў, і лекі выпісаў. Мне на сэрцы адлягло і ад самога таго, што я пабачыў, палепшала. Вось чалавек, які ведае, навошта ён жыве і што яму трэба рабіць. Я яго да самае смерці не забуду.

Ян Максімюк

Фота аўтара

Царква Святога апостала Яна Багаслова ў Мастаўлянах.

— Даваенныя людзі мацнейшай пароды за цяперашніх; яны, як тыя крыжы на могілках у Мастаўлянах, хоць старыя, а ўсё яшчэ стаяць, — кажа мастаўлянскі солтыс Сяргей Ляўкоўскі.

НАЙЛЕПШЫЯ

Добра працуе пункт скупкі малака ў Новым Ляўкове (Нараўчанская гміна), які вядзе Ніна Макац. Кожны дзень летам з Ляўкоўскай акругі прывозяць і прыносяць сюды ў сярэднім тры з палавінай тысячы літраў малака, а зімою — 1650 літраў.

Зараз найбольш малака даcтаўляюць: Мікалай Карпюк з Капітаншчыны — 2100 літраў у месяц, Міхал Баканач з Новага Ляўкова — 1920 літраў, Соф'я Пякарская са Старога Ляўкова — 1620 літраў і Мікалай Болбат з Новага Ляўкова — 1500 літраў.

Да перадавых пастаўшчыкаў сырадою належаць таксама Павел Пякарскі са Старога Ляўкова — 1200 літраў, Яўгеній Смольскі з Новага Ляўкова і Ніна Карпюк з Капітаншчыны — па 1100 літраў, Валянцін Карпюк з Капітаншчыны — 900 літраў ды Міхал Болбат і Канстанцін Максімюк з Новага Ляўкова — па 850 літраў. **(яц)**

САКРАТ ЯНОВІЧ
У БЕЛАРУСКАЙ КАНАДЗЕ і ДАЛЕЙ

(24)

Даследаванні мінулага эміграцыі ўскладняюцца дзіўнымі нечаканасцямі. Заходняя адміністрацыя, скажам, і па сёння не вельмі бачыць розніцу паміж нацыянальнасцю і дзяржаўнасцю. Цікава, што ўжо да першае вайны шмат-хто падаваў у іміграцыйных дакументах, што яны з White Russia (з Белай Русі, а не з Расіі). Гэта добра, але і клопат даследчыку: у масе тых „уайт-рашэнаў" далёка не ўсе былі беларусамі; здараліся перыяды перавагі яўрэяў сярод іх, што відаць па імёнах ды прозвішчах...

Восьмага кастрычніка (паслязаўтра будзем у Беластоку) мой літаратурны вечар, у Беларускім інстытуце навукі і мастацтва. Тэмы: спецыфічная роля Беластоцкага краю — ветравей супраціўных уплываў, у выніку якіх узнікае новая якасць у агульнабеларускім культурным патэнцыяле; беларускае нараджаецца ў вёсцы, а выспявае ў горадзе (у адпаведнасці з універсальнай механікай фармавання нацыі); я стаў беларусам не таму, што нехта мяне ўсвядоміў, а таму перш за ўсё, што абражала парабкоўства, лёкайства майго асяроддзя. Прадэкламаваў „Скаргу на Гісторыю", „Фэст", „Памяць", „Існаванне", „Роднае", „Нешчаслівы выпадак"... Меў небанальную прыемнасць ад палемікі аргументамі і фактамі. Загналі мяне ў казліны рог (д-р Янка Запруднік) у адным: сапраўды не маю рацыі я, канцэнтруючыся на песімізме нацыянальнага лёсу беларусаў (нам трэба аптымізму, крый божа, не інфантыльнага, як дагэтуль у некаторых!). — Я папраўлюся, — даў слова і аўдыторыя не пашкадавала мне браваў у крэдыт.

У буфетны перапынак павітаўся са мною чалавек, бы жывая копія Якуба Коласа, двайнік. Гэта Алесь Міцкевіч, пляменнік, сын сястры вялікага паэта. Выдавец і рэдактар бюлетэня „Весткі й паведамленьні Аддзелу Беларуска-Амэрыканскага Задзіночаньня, Нью Йорк". І Масей Сяднёў — з дарункам свайго рамана „І той дзень надыйшоў" (па пошце даслаў яшчэ „Раман Корзюк" і кнігу вершаў „Ачышчэньне агнём"). Атрымаў я першы нумар часопіса „Byelorussian Topics" („Беларускія Навіны"). Англамоўны, для тых, у каго бяда з чытаннем па-беларуску, а хоча быць беларусам. І хто не ведае, што і сам ён беларус.

У гэтай навуковай установе, якая фірмуе салідныя тамы „Запісаў" — укамплектаваў я шаснаццаць — давялося сказаць, што біяграфіі пачынальнікаў беларускай палітыкі і манаграфіі апрацоўваюць як ні як у... Варшаве (Аляксандра Бэргман, Юрка Туронак).

З Ратэрфорда ў Самэрсэд, дзе пасля абедні ў мясцовай царкве анімавалі не толькі апошнюю, але і найурачыстую сустрэчу. Паднеслі такі букет сардэчнасці ды пашаны, якога я не быў і не буду дастойным, бо належыцца ён геніям Беларусі! Падратавала мяне Зіна Турончыха; саступіўшы ў будні, з іскрай жаночага досціпу павяла яна апавяданнейка пра забаўны эпізод майго з ёю сяброўства, здарэнне, як я згатаваў ёй, галоднай з Варшавы, падабедак, які даваўся есці...

Важная фінальная канстатацыя: анідзе не сутыкнуўся з палітычнай правакацыйнасцю. У чым справа? Мая выснова: трагізм сітуацыі, у якой апынулася беларуская мова як такая прымушае быць салідарнымі, нягледзячы на ідэалагічную дыяметральнасць (хоць разрозненасць тычыцца, пераважна, элітарных адзінак). Як перспектыва зніштажэння чалавецтва робіць беспрадметнай надакучыўшую сварню, чый чорт старцы.

Імгненны візіт у блізкі Саўт-Рывэр, дзе, бадай, найзаможны беларускі цэнтр. „Памятная кніга, 1950—1975" пацвярджае ўяўленне, якое выказана ў загалоўку рэпартажа, змешчанага ў „The Sunday Home News": „На шляху Паўднёвае Рэчкі. Цэнтр беларускага царкоўнага будаўніцтва". І свая друкарня; нічога, што ўстарэлая. Рэкрэацыйны асяродак „Менск". Фактычна — шматбакова функцыянальнае гаспадарчае ўтварэнне. Кадры аднаўляюцца маладабеларусамі з Заблудава, Супраслі.

На могілках — свеціцца кропляй паэзіі эпітафія на помніку Геню Кудасаву: „Прада мною маячыць усё прошлае. //Усе надзеі мае і мары //Аказаліся сэрцу далёкія// Спадзяваньням маім..."

Заначавалі ў Русакоў. Дом гэта мастакоўскі. Ці невыпадкова кватаруе ў іх Валік Сельвясюк: хлопец з Махнатага, які ад дваццатага верасня ўжо амерыканскі стыпендыят у выпускны курс гісторыі мастацтва ў Варшаўскім універсітэце. А для мяне ён — лідэр нашых студэнтаў, суарганізатар БАСа і „Сустрэчаў". La boheme мела свой працяг і ў дзень нашага вылету ў Еўропу; у Вілі па-суседску, у Надзеі Кудасавай (яе карціна „Лён у полі" павінна вісець у лонданскай National Gallery).

І кола вандраванняў замкнулася. Рэшта развітальных пацалункаў — і на лётнішча Кенэдзі. Цераз плойму аўтастрадаў і мастоў (вось велічны і ў звышрэальнай белені — рамантавалі пад кіраўніцтвам інжынера Юркі Азаркі). Таго ж Юркі, які танцуе ў „Васільку" Алы Орса-Рамана, доктара навук. „Боінг" у Франкфурт-на-Майне ўрэшце рэшт прычакалі (на борце — за паўтысячы пасажыраў). Даганяючы ўсход сонца, праз сем гадзін селі з цяплыні Амерыкі ў імжу ды холад германскай поўначы. А перасадка на самалёт у Польшчу — усё роўна што пераход з праспекта ў глухі завулак. І дзяржаву сваю апазналі аж з неба; скончыліся каляровыя гарады, парадзела павуцінне шляхоў зносін.

Канец

„Вянок“ на Гайнаўшчыне

„Парэчанская кадрыль“ запісана ў вёсцы Парэчча Лідскага раёна.

У час дзён культуры Гродзеншчыны на Беласточчыне мне ўдалося пабываць на канцэртах вельмі сімпатычнага танцавальнага ансамбля „Вянок“, які працуе пры Палацы культуры хімікаў у Гродне. Сімпатыя да народнага танца засталася ў мяне яшчэ з універсітэцкіх гадоў, калі я сама прабавала свае сілы на тэатральных сцэнах Мінска пад кіраўніцтвам вядомага сёння ў Беларусі харэографа Ларысы Алексютовіч. Гэтая любоў да сцэнічнага танца прывяла мяне і на канцэрт гродзенскіх танцораў. І не памылілася. Тым большая была мая радасць, калі ўбачыла на сцэне вельмі спраўны, амаль прафесіянальны калектыў, хоць добра ведала, што танцуюць у ім маладыя гродзенцы — рабочыя і служачыя хімічнага камбіната, вучні і студэнты горада Гродна.

У той дзень ансамбль даў на Беласточчыне два канцэрты: спачатку ў Гайнаўцы — для вучняў і моладзі сярэдніх і пачатковых школ, а вечарам — у Нараўцы, для дарослых.

50-асабовы калектыў існуе ўжо 15 гадоў. Працуе пад кіраўніцтвам вопытнага харэографа Мікалая Окаракава. Не раз калектыў быў лаўрэатам розных конкурсаў народнай творчасці, выступаў у многіх гарадах Савецкага Саюза, у 1980 годзе ўдзельнічаў у адкрыцці Алімпійскіх гульняў у Маскве, гастраляваў у Венгрыі, Югаславіі, Балгарыі, а цяпер вось завітаў, хоць на коратка, і ў Польшчу.

Рэпертуар ансамбля „Вянок“ вельмі багаты і разнастайны. Абапіраецца ён галоўным чынам на фальклорным матэрыяле, на народных танцах, запісаных у розных раёнах Гродзеншчыны і іншых абласцей Беларусі. Напрыклад, танец „Парэчанская кадрыль“ запісаны ў вёсцы Парэчча Лідскага раёна, „Тураўская кадрыль“ — у вёсцы Турава Карэліцкага раёна Гродзеншчыны, танец „Скакухі“ запісаны быў у сяле Пелясы Воранаўскага раёна той жа вобласці. Выконвае калектыў і папулярныя па ўсёй Беларусі народныя танцы „Лявоніху“, „Юрачку“, „Ланцужок“, „Перапёлачку“, „Лянок“ ці ўласныя пастаноўкі па народных матывах, як танцавальная замалёўка „Каханне“ і іншыя.

Як у сапраўдным багатым вянку, ёсць у іх праграме і танцы іншых народаў: венгерскі „Чардаш“, малдаўская „Трапаіта“, украінскі „Гапак“, два агністыя цыганскія танцы і некалькі прыгожых рускіх — як танец вясёлых лыжкароў (танцоры ў час танца заліхвацка граюць на лыжках) ці багаты рускі перапляс „Вуліца“.

Прымалі танцораў нашыя гледачы вельмі сардэчна. У Гайнаўцы, як толькі змоўклі апошнія акорды музыкі ў выкананні аркестравай групы калектыву, раздаліся бурныя апладысменты, а на сцэну выбеглі дзеці з кветкамі. З падзякай выступіў па-беларуску першакласнік Паўлік Бушко, а за ім і некалькі дзяўчынак з такімі ж прывітаннямі. Гэта вучні гайнаўскай школы № 1. Пабывалі з падзякай і кветкамі на сцэне і гайнаўскія ліцэісты. Як відаць, канцэрт спадабаўся.

У Нараўцы ансамбль „Вянок“ выступіў у вялікай зале рэстарана. Праўда, сцэны там няма. Але, як аказалася пазней, артысты былі вельмі задаволены

Шляхам гадоў

Змаганні за раўнапраўе

Калі сёння, улічваючы адлегласць мінулых амаль 600 годы намагаючыся вылузаць штонебудзь праўдзівае з мізэрных рэштак бязлітасна папера-кручваных рознымі „аўтарытэтнымі выдаўцамі і навуковымі каментатарамі“ хранікальных запісак, глянуць на дзейнасць вялікага князя Вітаўта пасля паражэння на Варскле, дык аказваецца, што гэтая няўдача яшчэ болей заахвоціла яго да ўмацоўвання ўнутранай еднасці і сілы Вялікага княства і на гэтай падставе — да расшырэння яго ўладанняў праз вяртанне раней прыналежных яму земляў і ўзмацнення ўплываў на суседнія краіны.

Вітаўт перш за ўсё па-новаму ўладкаваў суадносіны Вялікага княства з Польскім каралеўствам. Разам з трагічным сыходам каралевы Ядвігі і яе немаўляці ды аб'яўлення Кароннай радай Ухвалы аб поўнай правамоцнасці каралеўскай улады Уладзіслава-Ягайлы фактычна абедзве дзяржавы апынуліся ва ўладанні Гедымінавых унукаў! І Вітаўт не прамінуў такой нагоды, каб рашуча, раз і назаўсёды, палажыць канец намаганням польскай пануючай алігархіі падпарадкаваць сабе Вялікае княства Літоўскае ды ў афіцыяльных дакументах замацаваць фактычнае поўнае раўнапраўе Вялікага княства з Польскім каралеўствам як цалкам незалежнай і самастойнай дзяржавы.

Гэтае абсалютна законнае Вітаўтава імкненне да сцвярджэння поўнай незалежнасці сваё дзяржавы, якое чамусьці амаль пагалоўна ўсе польскія гісторыкі завуць „літоўскім сепаратызмам“, не было новым. Яно зарадзілася яшчэ ў часе, калі ў 1385 годзе ў Крэве ды Ваўкавыску ўзгадняліся ўмовы уніі Вялікага княства з Каралеўствам. Пад такім жа „незалежніцкім сцягам“ змагаліся за панаванне на віленскім вялікакняскім пасадзе князі Андрэй Альгердавіч полацкі, Юры-Вітаўт Кейстутавіч гарадзенскі, бараніў гэты пасад Іван-Скіргайла Альгердавіч, прыхільныя гэтай жа ідэі былі і іншыя Альгердавічы і перш за ўсё сам Якаў-Ягайла-Уладзіслаў Альгердавіч. Але тады яшчэ не даспелі абставіны да яе здзяйснення ды і князі не патрапілі суняць асабістых амбіцый і аб'яднацца ў адзіны і непарушны фронт — яны былі неадроднымі дзецьмі сваё эпохі, феадалізму. Да таго ж неабходна дадаць, што зрыў Крэўскай уніі ў сувязі з крыжацкай і татарскай небяспекай не быў бы ў тых абставінах карысны ні Вялікаму княству, ні Польскаму каралеўству.

У 1398 г. каралева Ядвіга, вядома, не без націску кракаўскіх вяльможаў, аб'явіла, што яе муж, кароль Уладзіслаў, ахвяраваў усё Вялікае княства Літоўскае асабіста ёй, як сваёй каралеве і жонцы, і таму яна патрабуе плаціць ёй, уладальніцы, штогадовую даніну. Такога нечуванага нахабства ды абразы ніхто з Альгердавічаў і Кейстутавічаў ды беларускага, украінскага і літоўскага баярства аніяк не мог сцярпець. І не дзіва, што на скліканы ў тым жа годзе ў Вільню вальны сойм з'ехалася бадай усё баярства Вялікага княства, а на Вітаўтава запытанне: „Ці ўважаеце сябе падданымі польскай кароны, ці лічыце абавязкам плаціць даніну польскай каралеве“? адзін за другім і князі і баяры з абурэннем паўтаралі адно і тое ж: „Мы аніяк не падданыя Польшчы, мы заўсёды былі вольныя, нашы продкі ніколі даніны не плацілі, і мы ні ў якім выпадку плаціць не збіраемся, застаемся па-ранейшаму вольныя!“ Такім чынам прагавітасць польскай алігархіі на чале з каралевай Ядвігай выдатна прычынілася да ўзмацнення нацыянальна-дзяржаўнай свядомасці і згуртаванасці Вялікага княства. Вядома, каралева не атрымала і ломанага граша, а кракаўскай алігархіі дасталася прыкрая пстрычка ў нос. Але справа гэтым не закончылася.

У канцы 1398 года дэлегацыя Вялікага княства Літоўскага на чале з Вітаўтам на нёманскім востраве Салін правяла перамовы аб міры з крыжакамі ды іхнім удзеле ў задуманым Вітаўтам паходзе супраць Залатой арды. Пасля падпісання пагаднення, пры супольным урачыстым застоллі дэлегаты Вялікага княства Літоўскага ўзнялі тост за здароўе к а р а л я Вітаўта і настойліва прасілі яго прыняць гэты тытул. Вядома амбітнага Кейстутавіча такое вельмі ўзрадавала, але ён дасканала разумеў, што на аб'яўленне сябе каралём, а Вялікага княства — каралеўствам яшчэ няма адпаведных палітычных і вайсковых варункаў, неабходныя былі таксама захады ў Апостальскіх сталіцах (тады былі дзве, як вядома, і два папы), і ён як спрактыкаваны палітык катэгарычна адмовіў просьбе сваіх падданых. Аднак пра карону і каралеўства ніколі не забываў, адно ішоў да іх паступова.

Узнікшыя спрыяльныя абставіны вялікі князь, гэта значыць, фактычны гаспадар усяго Вялікага княства выкарыстаў для падпісання з Польшчай так званай Віленска-Радамскай уніі

такім блізкім кантактам з гледачамі.

— Мы прызвычаены да розных умоў, выступаем і ў сябе па вёсках. А беспасрэдны кантакт з гледачом дае нам яшчэ больш прыемнасці. Людзі так сардэчна нас прымалі! — сказаў пасля канцэрта кіраўнік ансамбля Мікалай Окаракаў.

А людзі, хоць многім давялося стаяць у час усяго канцэрта, бо зала была перапоўнена, не хацелі адпусціць танцораў са сцэны.

— Прыязджайце яшчэ! — запрашалі.

А Мікалай Окаракаў, у адказ на запрашэнне начальніка гміны прыязджаць часцей, сказаў, што заўсёды, з вялікай прыемнасцю прыедуць, калі толькі запросяць. І гэта былі не толькі куртуазійныя словы. Абодва бакі сапраўды дагаварыліся аб канкрэтным супрацоўніцтве ў бліжэйшай будучыні.

Танцоры пакарылі гледачоў сваім уменнем, энергіяй, добрым танцам, а таксама цудоўнымі, вельмі рознымі і багатымі уборамі. Людзі дзякавалі за мілыя ўражанні, захапляліся выканаўнем, а мой сусед па лаўцы, сімпатычны дзядзька, моцна б'ючы брава, расчулена шапнуў мне: „Вось каб яны яшчэ і паспявалі! Я так люблю беларускія песні!“.

Не час было тлумачыць дзядзьку, што калектыў гэта танцавальны, але мне падумалася тады, што, мабыць, не кепска было б, каб сапраўды ў канцэрт былі ўключаны яшчэ і вакальныя нумары. Усе ж мы ведаем, як любяць у нас людзі слухаць, ды і самі спяваць, родныя песні!

Выбачым дзядзьку яго гледачоўскую ненасытнасць і сардэчна дзякуем танцорам за багаты канцэрт.

Яніна Чэрнякевіч

Фота аўтара

Беларускі народны танец „Лявон“.

Малдаўскі танец „Трапаіта“.

БЫЎ ЛЕС

Ёсць такая прыказка: „Быў лес, калі не было нас — будзе лес, калі не будзе нас“. Але ці будзе ён напэўна?

Як абараніць лес ад караедаў і іншых шкоднікаў? Быў я ў трыццатых гадах лясным работнікам і добра ведаю, як лес бараніць ад караедаў. Пры зрубцы лесу трэба рэзаць нізка, каб пень быў як найніжэйшы, і карэнні. Акараваць пень і карэнні як толькі можна. Пасля зрубкі ўсе калодкі і апалавыя абрубкі трэба акараваць і кару спаліць. зруб ачысціць і спаліць кару і дробнае галлё. Леснікі як толькі ўбачаць хворае дрэва з жоўтымі іголкамі, павінны яго зрэзваць і акараваць, а кару спаліць (такія калоды называюць „палапкі“ — яны караеда ловяць). Тады лес будзе здаровы і чысты. Хімічнымі сродкамі шкодніка-караеда мы ніколі не знішчым — жыве пад карой і апырскванне тут не паможа. Цяпер у лесе стаіць многа заражаных дрэваў, пакуль не згніюць. Няма каму добра задбаць пра лес — няма работнікаў, лес завалены галлём і дробнымі адыходамі. Калі пакупнік купіць воз дроў, часта бярэ ў лесе многа больш, пакідае галлё, рэжа высока.

Неабходна сур'ёзна падумаць аб лесе — гэта ж наша багацце і здароўе. Быў лес, калі не было нас, і няхай ён будзе, як нас не стане!

Яська

1401 г. Паводле яе, як піша беларускі гісторык І. Юхо, „абедзве дзяржавы павінны дзейнічаць разам супраць ворагаў, польскія феадалы абавязаліся не выбіраць караля без згоды феадалаў Вялікага княства Літоўскага, пацвярджаліся правы Вітаўта на самастойнае кіраванне, але прызнаваліся спадчынныя правы Ягайлы і яго аўтарытэт у кіраванні агульнымі справамі. Унія стала юрыдычнай асновай р а ў н а п р а ў н а г а аб'яднання дзяржаў...“ А вось як пра тое ж напісаў у першай палове XVI стагоддзя аўтар „Хронікі літоўскай і жамойцкай“: „Кароль Ягайла, прыехаўшы ў Літву, з Вітаўтам ранейшае пагадненне і перамір'е пацвердзіў і абнавіў ад імя Кароннай рады гэтакім чынам: калі б у Вітаўта не было дзяцей, а ў Ягайлы былі, то дзеці яго ў Кароне Польскай і Вялікім княстве Літоўскім панавалі б, таксама калі б у Ягайлы дзяцей не было, а ў Вітаўта былі, тады ў Кароне Польскай і Вялікім княстве Літоўскім панавалі б. Гэтак запісалі, у Кароне і Літве тое пацвердзілі; і паны каронныя літве, а літоўскія паны каронным прысягнулі: іншых пануючых сабе не выбіраць, толькі з патомства Ягайлавага і Вітаўтавага“. Гэтае пагадненне вяртала Вялікаму княству Літоўскаму такі ж самы статус, які мела Каралеўства Польскае. Вітаўтавы паны-рада падпісалі яго і прывесілі на ім свае пячаткі 18 студзеня ў Вільні, а Ягайлавы паны-рада — 11 сакавіка 1401 г. у Радаме, дадайма: пад моцным уздзеяннем самога караля, бо некаторым польскім панам гэтая унія была не ў смак. Ды не толькі ім.

Наймалодшы Альгердавіч, князь Свідрыгайла-Леў-Баляслаў, пасля вяртання ад крыжакоў і паяднання з Ягайлам і Вітаўтам атрымаў ва ўладанне заможнае Падолле і нават удзельнічаў у бітве на Варскледы ў здабыванні смаленскай крэпасці. Аднак надта ж крыва пазіраў на ўзвышэнне каралём іхняга стрыечнага брата Вітаўта. Ён лічыў, што Вялікае княства Літоўскае павінна належаць яму, Альгердавічу. Калі ж на яго доказы, просьбы, а затым і гвалтоўныя прэтэнзіі, Ягайла не змяняў сваіх адносін да Вітаўта, Свідрыгайла, пераапрануўшыся купцом, у першых днях студзеня 1402 г, праз Луцк — Бярэсце — Бельск — Тыкацін — Гонязь зноў падаўся да крыжакоў. Тыя як быццам таго толькі і чакалі. Прынялі знатнага перабежчыка з вялікай пашанай і „забыўшыся“ пра ранейшыя ягоныя здрады Ордэну, акружылі дваром і раскошай. І, вядома, паабяцалі дапамагчы здабыць яму Вялікае княства Літоўскае, але пад варункам, што аддасць ім у вечнае ўладанне Жамойцію ды прызнае поўную залежнасць сябе і свае (будучае) дзяржавы ад Ордэна. Свідрыгайла, ідучы следам сваіх вялікіх братоў Ягайлы і Вітаўта, на ўсё згадзіўся, падпісаў 2 сакавіка дамоўленасць і разам з крыжакамі пачаў рыхтаваць чарговы паход на сваю Айчыну.

Ці наймалодшы Альгердавіч разлічваў толькі на крыжацкую дапамогу? Не! За ім гарой стаяла баярства паўднёвай часткі Вялікага княства Літоўскага (Падолля, Кіеўшчыны, Валыні), прыхіляліся таксама праваслаўныя баяры беларускіх зямель. У асобе князя Льва-Свідрыгайлы паніжаныя ў правах Ягайлам у параўнанні з баярамі-католікамі праваслаўныя пачалі бачыць свайго абаронцу і нават правадыра, паслядоўніка атручанага в я л і к а г а к н я з я р у с к а г а Івана-Скіргайлы. Але справа аказалася вельмі складанай, цяжкай, Вітаўту зараз жа сталі вядомы і намеры стрыечнага брата і настроі сярод яго праваслаўных саюзнікаў. Кейстутавіч крывава расправіўся са Свідрыгайлавымі прыхільнікамі ў Вільні, зырка сачыў за паводзінамі праваслаўных баяраў, акружыўся спецыяльна ўзмоцненай аховай свае асобы, бо пайшлі чуткі, быццам бы Свідрыгайла панасылаў на яго забойцаў і атручальнікаў, сцягваў войскі на граніцу з крыжакамі.

Крыжакі са Свідрыгайлам у ліпені 1402 г. ударылі на Меднікі і Ашмяны, шмат паніштожылі, набралі палону, але глыбей на поўдзень прабіцца не змаглі ды і падтрымкі з боку мясцовага праваслаўнага баярства не адчулі. Тое ж самае паўтарылася і ў студзені наступнага года, калі яны ўдарылі на Трокі і Мерач, зноў пустошачы ды выводзячы мноства палонных і зноў не знаходзячы абяцанай Свідрыгайлам падтрымкі ад праваслаўнага баярства, бо і не магло яго быць: праваслаўныя лічылі крыжакоў смяротнымі ворагамі. Затое Вітаўт у помсце ва гэтыя нашэсці двойчы заваяваў значны абшар крыжацкіх уладанняў, здабыў і зраўняў з зямлёю некалькі іхніх крэпасцяў і таксама прыгнаў у путах значны палон.

Пасля гэтага Свідрыгайлавы апекуны выразна пахаладзелі да свайго стаўленніка і да планаў з яго дапамогай падпарадкаваць сабе Вялікае княства. Прыкрываючыся патрабаваннямі папы Баніфацыя IX спыніць ваяванне Жмудзі і Літвы, крыжацкі магістр пачаў перамовы з Вітаўтам. Свідрыгайла зразумеў, што ад крыжакоў дабра яму няма чаго чакаць і падаўся ў... Вільню, упаў на калені перад Ягайлам і кароль усё прабачыў яму, абцалаваў і выправіў у яго гонар гасціну, быццам той евангельскі бацька блуднаму сыну. Затым і Вітаўт „замяніў гнеў на ласку“, хоць і не давяраў Свідрыгайлу да канца дзён сваіх. І не памыляўся.

Што ж, нялёгка было дабівацца Свідрыгайлу р а ў н а п р а ў я ды наследаваць Івана-Скіргайлу: да таго не толькі не даспеў. але, мабыць, і не гадзіўся ён, ды і праваслаўнае баярства не было падрыхтавана да такога змагання. Аднак наймалодшы Альгердавіч аніяк не мог таго зразумець і змагання не спыняў.

Мікола Гайдук

Жыла-была легенда

НЕ АСТАВІЦЬ МАТКА СВАЙГО ДЗІЦЯТКА

Легенды, як і кожны фальклорны твор, незалежна ад месца ўзнікнення, з'яўляюцца ўласнасцю народа. І таму так часта ў адлеглых ад сябе мясцовасцях бытавала адна і тая ж легенда, а жыхары кожнай з іх перакануча даказвалі, што праўдзівая ёсць іхняя. Невядома, ці гэтая легенда ўзнікла ў Дубінах, Мікулічах, Нараўцы ці Гародчыне, адкуль паходзіць мая мама, якая так вобразна расказвала мне яе ў дзяцінстве, але факт фактам, што існуе яна па сённяшні дзень і, несумненна, карэннямі сягае ў рэчаіснасць.

— А было яно так! — расказвала дзесяць гадоў таму назад бабулька з Навасад. — Жыў калісьці ў адной вёсцы хлопец. І была дзеўка. Ну і вядома, як маладыя — загулялі. Ды загулялі так, што дзеўцы жывот пачаў расці. А сама яна прыгажосцю не грашыла. Калісьці дзеўка з дзіцём на вёсцы — гэта быў сорам. Пальцамі затыцкаюць. Ну, і прымусілі хлопца жаніцца. А ён то прыгожы быў. Пажаніліся, пагулялі на вяселлі, а тут і хрысціны спраўляць трэба. Дачка нарадзілася. Яшчэ можа каб сын, дык і зламалася б бацькава сэрца, але дзяўчына на вёсцы выдаткі за сабой цягнула.

— Ад гэтага дзіцяці ўсё маё гора і ўся мая бяда пачалася, — падумаў мужчына і давай на жонку насядаць, каб задушыла малое ці нейкім іншым спосабам пазбылася яго.

Пачаліся штодзённыя сваркі. Ніводная матка не атавіць свайго дзіцятка. Шкада ёй крыўду маленству рабіць. А муж усё на сваім стаіць — пазбудзься яго і ўсё.

Біць пачаў. І не вытрымала жонка ды павесілася, пакідаючы мужа з грудным дзіцём. Паспачувалі над няшчасцем, пахавалі жанчыну, пасядзелі на пахавальным і разыйшліся вяскоўцы. У хаце застаўся бацька з дзіцём. Дзіцё плача, вядома, есці хоча, а грудзей маці няма. Так мінула ноч. На другую ноч нажаваў бацька чорнага хлеба, завязаў у анучку ды сунуў у рот дзіцяці самаробную мамку. Сам лёг спаць. Аж у пэўным моманце чуе праз сон — дзверы скрыпнулі. У хаце нікога больш не было. А тут хтосьці ступае. Глядзіць — ідзе нехта цэлы ў белі. Прыглядаецца — жанчына нейкая. Падыходзіць яна да калыскі, бярэ дзіця і корміць грудзьмі. Пакарміла і выйшла, так як і прыйшла. Муж спалохаўся. На другі дзень тое ж самае, на трэці зноў. Здагадаўся, што гэта, мабыць, Алена, жонка-нябожчыца, малое карміць прыходзіць, але страх прыгнятаў яго штораз больш.

— Хто ведае, не захоча яна мне за крыўду адпомсціць? — разважае.

Хадзіў, раіўся і на чарговую ноч зрабіў так! Перад тым, як лёг спаць, запаліў свечку і прыкрыў яе макотрай. Ляжыць сам і чакае. Як толькі пачуў крокі і жаночая постаць схілілася над калыскаю, прыўзняў верцеху, і святло свячы рассеяла цемру.

— Алена! Алена! — заклікаў. — Не губі ты нас.

Але постаць адвярнулася і прашаптала далёкім голасам:

— Не дазваляеш мне тут яе карміць, дык да сябе забяру. Там будзе лепш.

Сказала так і расплылася. На другі дзень вечарам дзіця памерла. У вёсцы ўсе гаварылі, што гэта Алена яго забрала. От, бачыце, што значыць маці, — закончыла свой расказ бабулька з Навасад.

Міхась Шаховіч

Сардэчныя тайны

Дарагое Сэрцайка, сёння сяджу вось я і думаю: ці варта было спяшацца? А здаецца ж, было так добра: пазнаёміліся, пакахаліся. Вельмі хацеў я мець гэтую дзяўчыну для сябе і толькі для сябе. Хацеў здабыць яе. Цешыцца ёю. Так хадзіў я за ёю цэлы месяц. А праз месяц мы ўжо жылі, як муж з жонкай. Ад часу, калі мы сталі адно другому такія блізкія, яна неяк пачала аддаляцца ад мяне. Не скажу, што зусім перастала мне падабацца, але ж вось і прабыванне з іншымі мне дастаўляла радасць. Дзяўчына мая, аднак, на іншых не глядзела нават. Мы надалей большасць часу праводзілі разам, а праз чатыры месяцы яна паведаміла мне, што зацяжарыла.

Што было рабіць? Падзея засланіла мне свет. Я быў яшчэ студэнтам і зусім не быў падрыхтаваны да таго, каб быць бацькам і мужам. Я папрасіў Аню (маю дзяўчыну), каб пайшла да лекара і нешта з гэтым „бізнесам" зрабіла. Яна аднак страшэнна абурылася і сказала, што ніколі ў жыцці на гэта не пойдзе. Я хадзіў, загублены, і думаў няспынна: што будзе? Прыехалі ў акадэмік Аніны бацькі. Маці плакала і называла мяне хуліганам. Бацька таксама быў нейкі паўпрытомны. Прасілі мяне, каб я ажаніўся з Аняй, каб хоць сораму гэтага не было. Што было рабіць?! Не хацеў я яе крыўдзіць, ды й навошта маё дзіця мела дзесьці бадзяцца... Паведаміў сваім бацькам, каб прыехалі на вяселле, якое выправілі Аніны бацькі.

І вось цяпер, калі дачушцы нашай мінула паўгода, я сустрэў дзяўчыну, якую пакахаў па-сапраўднаму. І прыгожая, і талковая, і адукацыю мае! Аня сядзіць на вёсцы, у бацькоў, узяла дэканскі водпуск, выхоўвае малое. А я сустрэў вось Галю, і ўсё ў маёй душы перавярнулася. Навошта мне было ўсё гэта? Навошта я жаніўся, паддаючыся ўплывам Ані і яе бацькоў, шкадуючы дзіця?! Усё роўна ж нічога з гэтага не будзе! Каханне прайшло, а з новай дзяўчынай не магу звязацца. Што ты параіш: падаць на развод ці мучыцца гэтак (невядома навошта) далей?

Юрка

Юрка! Чаму ты такі дзіўны? Гэтая ж другая дзяўчына табе цяпер падабаецца, бадай, па той жа прычыне, па якой падабалася спачатку і Аня. Аня ж табе падабалася тады, калі была недасяжная для цябе, а цяпер недасяжнай стала Галя. Навошта адразу разводзіцца? Калі падыйсці да гэтай справы па-філасофску, дык стане ясна, што Галяў такіх у тваім жыцці знойдзецца яшчэ шмат. Дык мо варта затрымацца пры першай жанчыне?!

Так то часта бывае, калі паступаем мы неразважна, думаючы толькі і выключна пра сённяшні дзень. Думаю, што ты павінен часцей наведваць Аню і дзіця, а яшчэ лепш было б, калі б удалося вам знайсці нейкі супольны куток, дзе змаглі б вы пачаць будаваць сваё сямейнае шчасце. Найгорш, калі мужчына застаецца адзін, тады першая-лепшая Галя можа выдацца яму вялікім шчасцем. Будзем мець надзею, што было гэта тваё захапленне толькі выпадковым і, калі ізноў будзеце разам з Аняй, то ўсё стане на сваё месца. Дзеці патрабуюць бацькоў. І думаю, што Аня не нарадзіла б гэтага дзіцяці, калі б не кахала цябе моцным дзявочым каханнем. Ушануй гэта!

Сэрцайка

Пошта Сэрцайка. З Гданьска мы атрымалі ліст, варты таго, каб яго змясціць:

„Калі спаць лягаю
І ахвоту маю —
„Сэрцайку" чытаю!
„Сустрэчы" БАСтрукоў."

Вер-не вер

Дарагі Астроне! Вельмі часта сняцца мне такія сны. Сон першы.

Сніцца мне, што я ў старой хаце (якой ужо некалькі гадоў няма). Быў вялікі непарадак, я пачала прамтаць і замятаць падлогу і было чыста. Другую ноч сніцца, што гэту падлогу я мыю. Яна мокрая і брудная. Калі я яе вымыла, яна стала вельмі чыстай. Гэта старая хата, і тое, што я ў ёй раблю, сніцца ўжо мне паўгода.

Таксама часта сняцца мне ўсякія боты, у якіх я хаджу. І яшчэ сняцца часта пірагі і торты ў вялікай колькасці.

Астроне, прашу, разгадай гэтыя сны, яны мяне вельмі непакояць, таму што я думаю выходзіць замуж.

Мірка

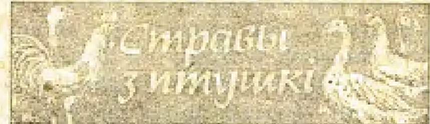
Сніцца мне, што я з мужам знаходжуся на рабоце, дзе мы калісьці разам працавалі. Цяпер мы рэнтысты. Там быў працаўнік, які ўжо некалькі гадоў не жыве, але тут ён жывы. Гаворыць майму мужу: „Хадзі са мной!". Я пастанавіла не ўмешвацца ў гэту размову, але глядзець, куды яны пойдуць, і сама пайшла за імі. Гэты чалавек увёў нас у нейкую кватэру. Сам адыйшоў убок, а мой муж пайшоў прама. Я гляджу ўніз, а там нейкая велізарная дзірка, у якой пастаўлена жалезная труна. Муж туды ўскочыў. У гэты момант той чалавек хацеў закрыць труну, але я падставіла нагу, каб яму перашкодзіць, а мужу падала руку і выцягнула яго з гэтай труны. Хацела абругаць гэтага чалавека, але гляджу, а яго ўжо няма.

Марыя

Мірка! Твае сны не асацыіруюцца са шлюбам, хаця ты і мяркуеш выходзіць замуж. Сон аб вялікім непарадку ў хаце мог бы прадвяшчаць, аднак, нейкую перамену кватэры, але ж ты яе прыбірала і замятала там падлогу, што сведчыць аб тым, што нехта „вымецецца" з гэтай хаты назаўсёды. Кепска і тое, што ты мыла падлогу. Будуць нейкія клопаты ўсё ж. Што датычыцца тортаў і пірагоў, дык абазначае гэта беднасць. Абутак заўсёды абазначае падарожжа.

Марыя! Твой сон абазначае нейкую вялікую небяспеку для твайго мужа, але ты яму дапаможаш.

Астрон

КУРАНЯ, ПЕЧАНАЕ НА СОЛІ

Дзіўны гэты спосаб пячэння кураняці, але вельмі добры. Акрамя таго, асабліва падыходзіць ён людзям, якія знаходзяцца на дыеце і маюць невялікія магчымасці, каб уразнастайніць сваё меню.

На бляшку, на якой збіраемся пячы кураня, трэба насыпаць адзін кілаграм солі. На гэтым тоўстым пласце солі трэба палажыць цэлае кураня, якое перад гэтым таксама націраем... соллю. Хто не знаходзіцца на дыеце, можа крыху ў сярэдзіне і зверху пасыпаць перцам, нацерці часнаком ці нейкімі зёлкамі, прыправамі.

Палажыць кураня хрыбтом на соль і ўставіць у нагрэтую духоўку (не дадаючы ніякага тлушчу). Пячы ў тэмпературы каля 150 градусаў. Калі кураня будзе мець залацісты колер, перавярнуць яго і пячы далей. Калі, пры адварочванні, прылеіцца да кураняці крыху солі, саскрэбсці яе.

Праверыць вілкай, ці кураня мяккае, выняць з печы і падзяліць на порцыі. Кураня будзе вельмі сочнае і пульхнае.

Падаваць яго з бульбяным пюрэ са смятанай і пасечанай пятрушкай. Апрача таго, добра смакуе кураня з зялёнай салатай, падрыхтаванай з соллю, перцам і смятанай.

У кураня можна, пасаліўшы яго, палажыць таксама пучок зялёнай пятрушкі. Калі кураня спячэцца, гэту пятрушку можна выкінуць або пасячы і пасыпаць ёю мяса. Можна яе выкарыстаць таксама для бульбянога пюрэ.

Соль можна выкарыстаць для наступнага пячэння, трэба толькі яе раздрабніць вілкай.

Такім жа чынам, на солі, можна пячы цяляціну. Спёкшы яе, трэба пераламжыць мяса ў каструльку, даліць крыху булёну, лыжку масла і тушыць пад крышкай. Хто хоча мець гусцейшы соус, можа дадаць светлую засмажку (лыжка мукі, насыпаная на лыжку гарачага масла, разведзеная булёнам ці смятанай).

У некаторых краінах кураня поўнасцю засыпаюць соллю і тады пякуць. Пададзены намі спосаб лягчэйшы, ды і солі патрабуе менш.

Гаспадыня

Віктар Швед

ВЕРБНІЦА

Не я б'ю —
Вярба б'е.
За тыдзень
Вялікдзень.

(З народнай песні)

Парой вясноваю,
Бесперапынку,
Нясуць вярбовыя
Ў царкву галінкі.

І многа коцікаў
На іх пушыстых,
Жоўтажывоцікаў
І серабрыстых.

Свяціць вадзіцаю
У храме будуць,
Паводле звычаю
Нашага люду.

Галінкі гэтыя,
Таты ці мамы,
Заткнуць з прыкметаю
За абразамі:

Каб мы між нівамі,
У родных хатах,
Былі шчаслівымі,
Жылі багата.

Калі ж у Вербніцу
Нас б'юць вярбою —
Няхай нам верыцца:
Каб збыцца мроям.

У цэнтры Гайнаўкі ў парку асяродка спорту і рэкрэацыі шпак пасяліўся ў дупле старога дрэва. Фота Л. Пільскага.

Анатоль Прохараў

ВЯСЁЛЫ ШПАК

Шчаслівы
Свішча шпак на клёне:
— За домік новы
Дзякуй, Лёня!
Уночы
Дождж ішоў — не змок.
Ну не кватэра —
Церамок!
Усё як след:
Акенца, сцены.
Шкада,
Няма тэлеантэны!

Янка Купала

ВЯСНА

У вянку з пралесак,
У святлянай шаце
Ходзе борам-лесам,
Полем, сенажацяй.

Сонцу-яснагрэю
Расплятае косы,
Раніцамі сее,
Як брыльянты, росы.

Сцелецца травіцай,
Ветрыкам шапоча,
Коціцца крыніцай,
Рыбкаю плюскоча.

Весела міргае
Сошцы і баронцы,
Зернетка хавае
Ў свежай баразёнцы.

У гайкі заходзе,
Шапаціць лісткамі,
Гутарку заводзе
З белкамі, дзятламі.

Роднае прыселле,
Вырай любіць вуча,
Лад вядзе ў капэле
Грамады пявучай.

Сяміцвет-вясёлкай
Здзе над далінкай,
Ходзе за кароўкай,
Гляне і ў хацінку...

І усюды гэтак —
Полем, сенажацяй,
У кароне кветак,
У святлянай шаце.

Апавяданне паводле легенды

— Татары! — пачуўся ззаду перапалоханы хлапечы голас. — Татары! Дзеду, татары!

Стары, адганяючы пчол, разагнуў спіну, прыгледзеўся. З лесу ў яго бок шпарка бег хлопец-падлетак.

— Што здарылася?

— Татары! Хутка будуць тут, — хлопец цяжка дыхаў, з ілба капалі кроплі поту.

— Можа яны не сюды? — як бы самога сябе спытаў стары. На яго жоўтым твары нельга было заўважыць прыкметы нярвовасці.

Падумаўшы хвіліну, ён правёў сваімі сухімі доўгімі пальцамі па беларусай галаве хлопца, разважліва дадаў:

— Вось што, хлопец, няма чаго табе тут рабіць, бяжы на астравы да людзей, і каб нікога адтуль не было.

— Дзед, — заіскрылася сляза на вачах падлетка.

— Бяжы, дзетка, бяжы адсюль хутчэй, бяжы да людзей.

Хлопец церануў рукавом мокрыя вочы і кінуўся на балота. Зусім побач, у нейкіх сарака кроках пачыналася багна, на якую не ўсякі меў мужнасць ступіць нават у вялікую сухоту.

Сонца збіралася ўжо схавацца за вершалінамі дрэў, калі на ўскраіне паляны з'явіліся чатыры коннікі. Яны акружылі старога. Татары! Гэта стары зразумеў адразу. Здзіўляла іх адзенне: усё скураное, доўгія футравыя шапкі, і гэта нягледзячы на страшэнную духоту. У кожнага з-за спіны тырчэў лук і стрэлы.

У нос ударыў моцны пах змешанага мужчынскага і конскага поту. Стары моўчкі працягваў рабіць сваю справу.

— Гэй! Дзе ўсе? — не вытрымаў адзін, паказваючы ў бок зямлянак. Ён гаварыў з моцным акцэнтам, але даволі зразумела. Стары падняў галаву, зноў нічога не сказаў. Нечакана яго плечы абдаў востры боль. У той жа момант татарын кінуў плётку і ўскінуў лук.

— — Пачакай! — уступіўся другі. — Ён нам спатрэбіцца. Відаць усе, хто тут быў, схаваліся на балоце.

Неўзабаве з лесу выскачыла некалькі коннікаў, адразу яшчэ і яшчэ. Хутка ўся паляна была запруджана татарамі. Усе, як нападбор, падобныя адзін на аднага: кожны з жалезным адценнем на рашучых тварах. Коні рваліся пад імі, прадчуваючы дзікае паляванне.

— Калі хочаш лёгка памерці, пакажы дарогу!

Стары паглядзеў на коннікаў, потым на балота. і ўсміхнуўся.

— Тут зусім побач, усяго тры палёты тваёй стралы.

(Працяг на стар. 10)

Вучні першага класа са школы № 3 ў Бельску. Фота Яніны Чэрнякевіч.

(Працяг са стар. 9)

Татарын нейкі час маўчаў, як бы пераварваючы пачутыя словы. Яго твар задрыжаў, але ён стрымаўся. Напэўна, яму не ўпершыню прыходзілася сутыкацца з падобнымі.

— Добра, — на гэты раз агаліліся рэдкія зубы татарына. — Ты зараз убачыш ардынскага воіна ў справе. Відаць, ты не ведаеш, што сталася з Мазыром. Ха-ха!.. Няўжо шалёны стары думае, што мы не пераадолеем нейкую жменьку здзічэлых лесуноў! — Татарын з усяе моцы сцебануў каня.

Стары маўчаў. Твар яго зрабіўся суровым. Ён добра ведаў — дымота, што цягнулася з усходу па зямлі ўжо некалькі дзён, — было не што іншае, як вынік штурму Мазыра. Мужны горад стаяў да апошняга.

Стары не спаў усю ноч. Яшчэ задоўга да золаку татарскі табар ажыў, стаў падобны на вялікі мурашнік. Не адразу было зразумела, што адбывалася.

Толькі тады, калі пачалі падаць, як падкошаныя, магутныя дубы, сэрца старога ёкнула. Сотні брудных апантаных людзей валіла дрэвы і тут жа цягнулі іх на багну. Бяздонная прорва галоднай пашчай глытала таўшчэзныя стваλы, здавалася, яе апетыт быў бясконцы. Татары ні на што не звярталі ўвагу і працягвалі шалёна працаваць.

Гэтая праца, кіруемая нейкай бязмежнай сумотай, спынілася толькі пасля захаду сонца. Але... Стары ўсміхнуўся пра сябе. Дубовая дарога пралегла не больш чым на трыццаць крокаў. Назаўтра з самага ранку праца ўзнавілася. У гэты дзень прайшлі ў два разы менш. У наступны — яшчэ меней. На шосты дзень, знясіленыя, змучаныя татары зразумелі недарэчнасць усіх сваіх намаганняў, спыніліся.

Стары сядзеў на ранейшым месцы, калі да яго пад'ехаў татарын. Позіркі іх сустрэліся. Ніводзін мускул не здрыгануў на твары старога. Уся яго постаць застыла ў рашучасці.

— Твая чарга! — грымнуў голас татарына.

Стары падняўся і, не сказаўшы ніводнага слова, пайшоў у бок балота. Так, ні разу не азірнуўшыся, дайшоў да краю грэблі і... рашуча ступіў у багну.

Мікалай Лельчыцкі

Свой ганарар аўтар ахвяруе на пабудову Музея помнікаў беларускай культуры і рэвалюцыйнага руху ў Гайнаўцы.

ТОНКАЯ КНІЖКА

Трэцякласнік Мірэк не любіў вучыць вершы на памяць. Як толькі настаўніца задасць вывучыць верш, ён вырываў лісток з кніжкі.

Два разы Мірку пашанцавала. Настаўніца яго не выклікала дэкламаваць верш. На трэці раз папрасіла яго адказваць урок.

— Я не вывучыў, бо ў мяне гэтага верша няма ў кніжцы, — сказаў Мірэк.

— Як гэта — няма? — здзівілася настаўніца.

— Проста няма і ўсё, — весела сказаў хлопец.

— Пакажы мне свой падручнік. — папрасіла настаўніца.

Мірэк паклаў кніжку на стол.

— Чаму яна такая тонкая? — здзівілася настаўніца.

Мірэк маўчаў. Настаўніца пачала перагортваць падручнік і заўважыла, што няма старонак з вершамі. Яны проста вырваны.

— Чаму ты вырываў лісткі з кніжкі? — спытала настаўніца.

— Бо я не люблю вучыць вершы на памяць, — ціха прызнаўся Мірэк.

Пачуўшы такое, увесь клас рассмяяўся. **Аўрора**

ПРАЦАВІТЫ ВЕЦЯРОК

Расшумеўся
вецер-вецярок.
Ветравыя рукавы
ён закаціў.
— На работу ўсе выходзьце! —
Усіх дзяцей ён запрасіў.
Абмывайце вашы твары.
Бель зімы, што надаела,
Вымятайце ды ганіце
вы зіму,
што змарозіць нас
хацела.
Раскрычаўся
вецер-вецярок:
„Адыходзь, здымай
Свае чароўны сны, зіма!
Кветачкі і дрэвы
Хай расплюшчаць вочкі!"

Глянула на зямлю
Сонца з неба
ды абцерла з твару
Сон зімовы.
Паглядзела
праменістымі вочкамі,
Цяплом ударыла
ў жыццёвы, вясняны
зялёны звон!

Язэп Карпюк,
Сямяцічы

ПАЗНАЁМІМСЯ

БССР, 220036, г. Мінск-36, вул. Каржа, 11, кв. 2. Крысціна Сычыкава. 3 клас.

БССР, 220036, г. Мінск-36, вул. К. Лібкнехта, 75/12, кв. 5. Міця Міхайлаў. 3 клас.

БССР, 220036, г. Мінск-36, вул. Купрыянава, 15, кв. 62. Аня Шчогалева. 4 клас.

БССР, 220060, г. Мінск-60, вул. Лермантава, 43, кв. 61. Валера Платонаў. 3 клас.

БССР, 220004, г. Мінск-4, вул. Рэспубліканская, 3-А, кв. 1. Саша Свешнікаў. 6 клас.

БССР, 220036, г. Мінск-36, 2 пер. Р. Люксембург, 3-А, кв. 73. Алёша Ламака. 3 клас.

ПАГЛЫБЛЯЙ СВАЕ ВЕДЫ

ЗАЛАТЫ ГАЛАСОК

Калі б я ні прыйшоў у лес вясною, заўсёды чую гэтую знаёмую і мілую сэрцу песеньку: фіу-фіу!.. ф'ю-іг!.. фіу-фіу!.. ф'ю-іт!.. Быццам нехта на чароўнай дудцы грае. Можа, гэта казачны гном?

Аднаго разу лёг я на траву і слухаю сабе. Руку пад галаву паклаў, пазіраю на воблакі, што на небе плывуць. Адны з іх ружовыя — кучаравыя, другія светлаваласыя — пачэсаныя, трэція сівыя. Сонейка лье і лье на зямлю святло і цяпло. І ад гэтага цяпла чуваць, як расце трава.

Гляджу я на ўсё гэта і адчуваю на душы светлую-светлую радасць: які цудоўны свет! Як хораша жыць!

Думкі ў гэты час самыя дзіўныя ў галаву лезуць. Што і я, як гэтая трава навокал, як дрэвы, ад сонца расту, напэўна. І што ўсё на зямлі ад сонца. Думкі, вядома, крышку дзіўныя, але ж у голас я іх не гавару, проста думаю сам сабе. Хораша мне ад гэтага.

Каля мяне праляцеў нейкі жучок. Сеў на сцяблінцы, а заглядвае мне проста ў вока. Я не стрываў, дзьмухнуў на яго. Тады ён набраўся смеласці і сеў мне на нос. А раптам укусіць? Я хацеў скінуць жучка пальцам, ды нечакана зусім побач пачуў: фіу-ліу! фіу-ліу!... Адразу ж і пра жучка забыўся, гляджу, узіраюся. Ага, вось ён, спявак, на сучку сядзіць, проста над маёй галавою. Не гномік, вядома, а птушка — цудоўная, уся з залатых пёркаў. Дзіўна: і галасок залаты, і сама залатая!

Залатая птушка?.. Дык я ж чуў пра такую — тата казаў. А, успомніў — івалгай яна завецца. Так, так: івалга-сонца. Значыць, гэта ў яе такі цудоўны голас? Цяпер буду ведаць, ні з кім іншым не зблытаю.

* * *

Наступнай вясною, як звычайна, я блукаў ляснымі сцяжынамі — шукаў ландышы. Нарваў маленькі букецік, а ў кошычак паклаў першую сураежку — майскую! І зноў, на вялікую радасць, пачуў гук чароўнай дудачкі — значыць, прыляцела івалга: яна амаль апошняй вяртаецца да нас вясною.

— Добры дзень, івалга! Добры дзень, залатая птушка!..

Я прысеў на пяньку, паставіў каля ног кошычак і падрыхтаваўся слухаць лясную спявачку.

Але ці птушачка не распелася яшчэ, ці раптам яе ўстрывожыла нешта — яна сціхла.

Я вырашыў падысці да дрэва, адкуль хвіліну назад даносілася песня. Толькі памкнуўся, як раптам пачуў непрыемны каціны лямант. Аж мароз па скуры. Што такое?! Спыніўся ў здзіўленні. Потым мне аж горача зрабілася: дык вось чаму песня абарвалася — відаць, івалгу кошка схапіла. Але як гэта кошка апынулася ў глыбіні лесу і на дрэве? Дзікая яна, ці што?

Я рассунуў галіны і тут убачыў... зусім не кошку, а івалгу! І яна прыкмеціла мяне, са спалаху яшчэ раз пракрычала каціным голасам і паляцела.

Я стаяў і не верыў сваім вачам і вушам. Але сумненняў быць не магло: кошкай крычала івалга!

„Вось табе і залаты галасок!" — падумаў я і ўспомніў, як сам сабе казаў, што ніколі не зблытаю голас івалгі з якім іншым. І ўсё-такі зблытаў. Не трэба быць самаўпэўненым!

Але залаты галасок я па-ранейшаму люблю. Кожнай вясною спяшаюся ў лес, каб паслухаць чароўную дудачку. А тое, што івалга кошкаю крычыць — няхай сабе крычыць, не мяняць жа з-за гэтага сваіх адносін да яе. Вунь шпак і жабаю квакае, і пеўнем гарлапаніць, а нічога, усё роўна спявак адменны. Дыпламант! Саліст Вялікага Саду!

А івалга, значыць, салістка Вялікага Лесу!

Валерый Кастручын

ВЯСЁЛЫ КУТОЧАК

Дарослая сястра вярнулася дадому і пытаецца ў брата:

— Прыходзіў хто-небудзь?

— Пісьманосец.

— Да мяне?

— Не думаю. Ён такі маленькі, лысы ды і жанаты.

* * *

— Якога з братоў ты больш любіш?

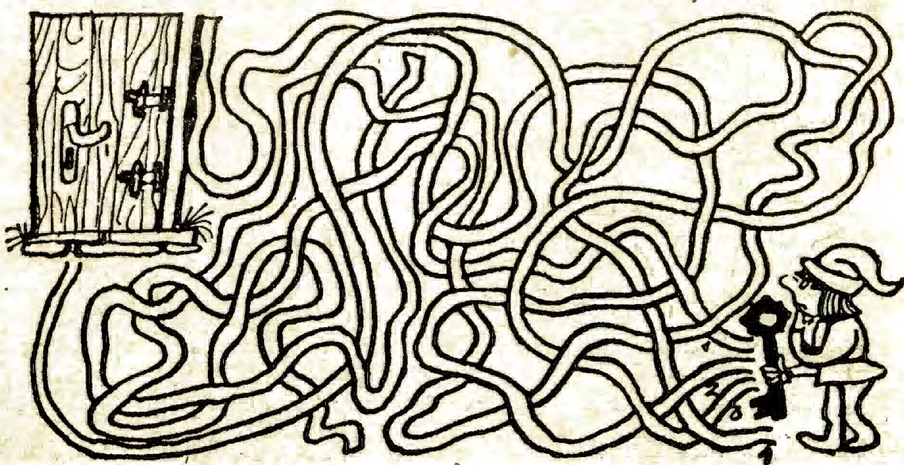
— Не скажу, бо другі б'ецца!

* * *

— Дзе ляжыць Бермудскі трохвугольнік, — пытаецца сястра ў брата.

— Не ведаю, — адказвае той, — сёння мама прыбірала ў хаце.

А-Д-Г-А-Д-А-Н-К-А

Памажы гноміку з ключом прайсці да дзвярэй Сезаму, дзе схаваны скарб.

Адрас рэдакцыі: 15-950 Białystok, ul. Wesołowskiego 1, „Зорка".

Piątek 21 IV — 8.05 Hist kl VII. 8.35 Domator. 8.50 Domowe przedszkole. 9.15 DT — Wiadomości. 9.25 DT — Dodatek gospodarczy. 9.40 „Pusta klatka" — film TP. 12.00 J. pol. kl. VIII. 13.30 TTR — s. II Mat. 14.00 TTR — s. II J. pol. 15.10 W szkole i domu. 15.30 NURT. 16.00 Pr. dnia i DT — Wiad. 16.05 M. Ś. w hokeju na lodzie: Polska — Finlandia. 17.20 Teleexpress. 17.35 Z Polski rodem. 18.00 „Ostatni Kantor, czyli opowieść o narodzie" — film dok 18.50 Dobranoc. 19.00 „10 minut". 19.10 Monitor rządowy. 19.30 Dziennik. 20.05 Tel. Teatr Rozmaitości: E. Lubowski — „Jacuś". 21.35 ,Czas" mag. publ. 22.00 Po debiucie — Jolanta Jaszkowska. 22.30 Szkoła mistrzów — Tadeusz Chmielewski. 22.45 DT — Echa dnia 23.00 „Ludzie przeciw sobie": „II wojna światowa" (5) — film dok. franc.

Sobota 22 IV — 7.00 TTR — s. IV Mat. 7.30 TTR — s. IV J. pol. 8.00 Tydzień na działce. 8.20 Na zdrowie. 8.55 Pr. dnia. 9.00 „Drops" — mag. dla dzieci i młodzieży oraz „Fragglesi" — serial ang. 10.30 DT — Wiad. 10.40 Stare, nowe, najnowsze. 11.15 Studio Sport — Biegi przełajowe w Ostrzeszowie (1). 11.25 „Zdrowie" — wojsk. mag. publ. 11.55 Tel. Koncert Życzeń. 12.25 „Wędrówki dalekie i bliskie": „Klejnoty gotyku" — film TV CSRS. 12.50 Biegi przełajowe w Ostrzeszowie (2). 13.00 Tel. Teatr Prozy: J. Zawieyski — „Krzyk w próżni świata". 14.10 „Flesz" — pr. muz. 14,25 Biegi przełajowe w Ostrzeszowie (3). 14.35 Komedie, komedie, komedie... „Marysia i Napoleon". 16.35 Los. D. Lotka. 16.45 Kto pierwszy? (1) — teleturniej. 17.15 Teleexpress. 17.30 Kto pierwszy? (2). 18.00 „Śląski Wawel" — film dok. 18.35 Butik. 19.00 Dobranoc. 19.10 Z kamerą wśród zwierząt. 19.30 Dziennik. 20.05 „Złoto dla zuchwałych" — film fab. amer.-jugosł. 21.50 Tydzień w polityce. 22.00 Tel. Przegląd Sportowy. 22.50 Międzynarodowa gala taneczna. 23.25 DT — Wiad. 23.35 Kino Sensacji: „Mściciele" (3) — film prod. jap.

Niedziela 23 IV — 7.15 Pr. dnia. 7.20 Wszechnica rodziny wiejskiej. 7.45 Po gospodarsku. 8.15 Tydzień. 8.55 Pr. dnia. 9.00 Teleranek oraz „Szwajcarscy Robinsonowie" (24) — serial przyg. prod. kanad. 10.20 Biegi przełajowe w Ostrzeszowie. 10.50 DT — Wiad. 10.55 „Wspólnota Pacyfiku" (8-ost.) — serial dok. ang. 12.00 Poranek Symf. WOSPRiTV. 13.00 Tel. Koncert Życzeń. 13.45 Teatr dla dzieci: K. Makuszyński — „Koziołek Matołek". 14.35 „Pieprz i wanilia": „Nieznany kraj — Muzea, muzea". 15.20 Fotomagazyn „Powiększenie". 15.40 „Katarzyna" (4) — serial franc. 17.15 Teleexpress. 17.30 Gdzie są taśmy z tamtych lat 18.10 „Pałace polskie" — Dobrzyca. 18.40 Antena 19.00 Wieczorynka. 19.30 Dziennik. 20.05 „Hoover przeciw Kennedym" (1) — film prod. kanad. 20.50 „Raport — 7 dni na świecie". 21.05 Sportowa niedziela oraz relacja w M. Ś. w hokeju na lodzie: mecz Polska — RFN. 22.05 „Portrety": „Żywioł słowa i dźwięku— film dok. 22.45 DT — Wiadomości.

Poniedziałek 24 IV — 13.30 TTR — s. II Mech. rol. 14.00 TTR — s. II Prod. rośl. 15.30 NURT. 16.00 Pr. dnia i DT — Wiad. 16.05 Sportowe disco. 16.25 „Luz" — pr. nastolatków. 17.15 Teleexpress. 17.30 Muzyka i plotki. 17.40 Echa stadionów. 18.30 Laboratorium. 18.50 Dobranoc. 19.00 „10 minut". 19.10 „Gorące linie" — pr. publ. 19.30 Dziennik. 20.05 Teatr TV: N. Erdman — „Samobójca". 22.40 „Spory" — pr. publ. 23.10 DT — Echa dnia. 23.30 J. niem. (24).

Wtorek 25 IV — 8.05 J. pol. kl. IV. 8.35 Domator. 8.50 Domowe przedszkole. 9.15 DT — Wiad. 9.25 DT — Dodatek gosp. 9.40 „Synowie i córki Jakuba Szklarza" — serial prod. CSRS. 10.40 Domator. 12.00 Przygot. do życia w rodzinie, kl. I—IV lic. 12.50 Chem. kl. VIII. 13.30 TTR — s. IV Fiz. 14.00 TTR — s. IV Prod. rośl. 15.25 Kim być? — pr dla maturzystów. 15.55 Pr. dnia i DT — Wiad. 16.00 M. Ś. w hokeju na lodzie, ok. 17.15 Teleexpress (w przerwie meczu). 18.10 Dla dzieci: Tik-Tak. 18.30 Klinika Zdrowego Człowieka. 18.50 Dobranoc 19.00 „10 minut". 19.10 Tel. Klub Konsumenta „Stop". 19.30 „Dziennik. 20.05 „Synowie i córki Jakuba Szklarza" (4) — serial CSRS. 21.05 Konferencja pras. rzecznika rządu. 21.30 Leksykon pol. muz. rozr. „S". 22.10 Sprawa dla reportera. 22.50 DT — Echa dnia. 23.10 J. ang. (25).

Środa 26 IV — 8.35 Domator. 8.50 Domowe przedszkole. 9.15 DT — Wiad. 9.25 „Pięć minut strachu" — film krym. prod. radz. 10.50 Domator. 12.00 Biol z higieną kl. VII. 12.50 J. pol. kl. III lic. 13.30 TTR — s. II Chem. 14.00 TTR — s. II Hist. 15.40 NURT. 16.10 Pr. dnia i DT — Wiad. 16.15 Los. Ex. Lotka i Super Lotka 16.25 „Latający Holender". 16.50 Wyprawy prof. Ciekawskiego. 17.15 Teleexpress. 17.30 M. Ś. w hokeju na lodzie. 18.05 Tel. Informator Wydawniczy. 18.20 Archiwum XX wieku 18.50 Dobranoc. 19.00 „10 minut". 19.10 Sejmowe spotkania. 19.30 Dziennik. 20.05 Eliminacje Piłkarskich M. Ś.: Anglia — Albania. 22.00 Raport. 22.30 Koncert Teresy Żylis-Gary. 23.10 DT — Echa dnia. 23.30 J. ros. (26).

Czwartek 27 IV — 8.05 Hist. kl. VI. 8.35 Domator. 8.50 Domowe przedszkole. 9.15 DT — Wiad. 9.25 „Ośmiornica" (7) — serial sensac. prod. włosk. 10.15 Domator. 10.45 Magazyn wspomnień. 11.10 Krajobrazy Polski, kl. IV. 12.00 J. pol. kl. VII. 13.30 TTR — s. IV Mech. roln. 14.00 TTR — s. IV Prod. zwierz. 14.30 Rolniczy film oświatowy. 15.55 Pr. dnia i DT — Wiad. 16.00 Studio Sport — M. Ś. w hokeju na lodzie, ok. 17.15 Teleexpress (w przerwie meczu). 18.05 Radar. 18.20 Sonda. 18.50 Dobranoc. 19.00 „10 minut". 19.10 „Teraz" — tyg. gosp. 19.30 Dziennik. 20.05 „Ośmiornica" — odc. ost. serialu prod. wł. 21.00 Socjalizm tak — ale jaki? — spotkanie z prof. Marianem Orzechowskim. 21.30 Pegaz. 22.20 Wokół wielkiej sceny — mag. operowy. 23.10 DT — Echa dnia. 23.30 J. franc. (26).

Bielsk Podl. Gliniarz z Beverly Hills — USA 24—26. Ran — jap. 27—30.

Czeremcha Pod wulkanem — USA 26. Cud niebywały — jug. 29—30.

Michałowo Mściciel znad Żółtej Rzeki — Hongkong 25—28. Kocham kino — pol. 29—30.

Hajnówka Krótkie spięcie — USA 24—26. Republika nadziei — pol. 27—28. Kobieta i obcy — NRD 29—30.

ШТО? ДЗЕ? КАЛІ?

Дзень	Стыль		Святы, імяніны		Сонца	Месяц
	новы	стары			усх.-зах.	усх.-зах.
нядзеля	**23**	**10**	**Ежага, Войцеха**	**Вербніца**	4.22-18.48	22.11- 4.37
панядзелак	24	11	Аляксандра, Грыгора	Марцыяна, Анціпа	4.20-18.50	23.19- 5.06
аўторак	25	12	Яраслава, Марка	Давіда, Васілія	4.18-18.51	— - 5.48
серада	26	13	Марцэліны, Мажэн	Арцямона, Крыскента	4.16-18.53	0.16- 6.45
чацвер	27	14	Тэафіля, Зыты	Марціна, Антонія	4.14-18.55	0.57- 7.57
пятніца	28	15	Паўла, Валерыі	Анастасіі, Трафіма	4.11-18.57	1.30- 9.19
субота	29	16	Пятра, Роберта	Галіны, Нікі, Ірыны	4.10-18.58	1.52-10.45

ПАЖАРНІКІ З ТРАСЦЯНКІ

Давялося мне пабываць на справаздачным сходзе дабраахвотнай пажарнай каманды ў Трасцянцы (гміна Нарва).

Справаздачны сход адкрыў старшыня каманды Мікалай Максімчук, прывітаў прадстаўніка раённай каманды з Гайнаўкі і мяне, як члена гміннага праўлення пажарных каманд з Нарвы. Пажарная каманда з Трасцянкі — адна са старэйшых каманд у Нарве (яна заснавалася ў 1931 годзе) і цяпер яшчэ яе заснавальнік, Іван Тайгуноў (сібірак), актыўна дзейнічае ў камандзе. Іншыя старэйшыя члены, якія яшчэ актыўна працуюць, гэта Іван Грыгарук і Васіль Вяжбіцкі, якія ўступілі ў каманду ў 1933 годзе.

Добра пераховаецца тут ручная аднапоршневая помпа — першая, якую атрымалі трасцянскія пажарнікі.

Цяпер у трасцянскіх пажарнікаў ёсць самаход, бачкавоз, а шафёрам з'яўляецца Пеця Тамашук, якога вельмі добра ацэньвае раённая пажарная каманда ў Гайнаўцы.

Начальнікам каманды з'яўляецца Іван Міхальчук, які праводзіць практычныя заняткі з пажарнікамі. Цяпер каманда налічвае 32 члены, а на справаздачным сходзе ўступіла яшчэ 5 хлопцаў.

Найгоршай бядой для пажарнікаў з'яўляецца недахоп вады — вёска вялікая, а ёсць у ёй толькі два супрацьпажарныя басейны (адзін з іх неабходна паглыбіць). Пажарнікам прыйшоў з дапамогай сельскагаспадарчы кааператыў РСП. Ён даў пажарнікам спіхач „Д-Т" і капалку „цыклоп", каб як мага хутчэй паглыбіць басейн.

На дапамогу Арменіі пажарнікі ўплацілі грошы, якія зарабілі, арганізуючы патанцоўкі. Пажарнікі з Трасцянкі з'яўляюцца аднымі з лепшых у нашай гміне.

М. Лук'янюк

ЗМЯНІЦЬ РЫСУНАК РЭКЛАМЫ!

Так што ёсць за што змагацца!

Прачытала я артыкул Пятра Байко ў „Ніве" № 12 (19 сакавіка) наконт малюнка рэкламы і адказ Ады Чачуга.

Я падтрымоўваю сябра, ён мае рацыю. Зразумейце: трэба, каб быў нарысаваны малады хлопец або дзяўчына з „Ніваю" ў руках, а не стары дзядуля. Гэта добра, што чытаюць нашу „Ніву" старэйшыя людзі. Будучыня „Нівы" залежыць ад маладых чытачоў і таму на малюнку трэба даць маладога чытача.

Аўрора

Ад рэдакцыі: Калі трэба, дык трэба. Па просьбе Пятра Байко і Аўроры наш графічны рэдактар, Уладзіслаў Пятрук намаляваў новую рэкламу, якую вы і бачыце ніжэй.

БУДЗЕ ЛЯГЧЭЙ І ВУЧНЯМ І НАСТАЎНІКАМ

Пра неабходнасць правядзення рамонту і разбудовы памяшканняў пачатковай школы ў Белавежы, з якіх найстарэйшыя памятае яшчэ часы цара Мікалая II, шмат гаварылася гадамі. І толькі ў палове васьмідзясятых гадоў цэлая справа пачала „даспяваць".

Дакументацыя, якую апрацаваў беластоцкі „Польспорт", пачала ажыццяўляцца ўлетку 1986 г. На школьным панадворку цагліна за цаглінай вырас двухпавярховы будынак, у якім будзе змяшчацца 10 залаў з прызначэннем для IV—VIII класаў, бібліятэка з чытальняй, раздзявальні, сталовая і тры кватэры для настаўнікаў. Пры новым будынку збудавана таксама кацельная, якая ўжо працуе і абагравае адначасова рамантаваныя і мадэрнізаваныя зараз непадалёку памяшканні Дома культуры. Працы выконвае паспяхова Прадпрыемства сельскагаспадарчага будаўніцтва з Бельска-Падляшскага. Яно цяпер прыступіла да заканчэння будынка. Прадбачваецца, што з новым школьным годам 1989/90 вучні ўвойдуць у новыя памяшканні.

У бягучым годзе пачнецца таксама капітальны рамонт і мадэрнізацыя існуючых драўляных будынкаў школы. Зоймецца імі Прадпрыемства выканаўчых будаўнічых прац з Беластока.

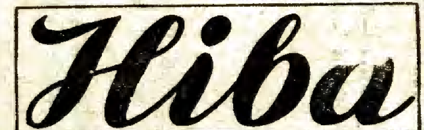
У праекце разбудовы школы ёсць яшчэ вялікае спартыўнае аддзяленне. На жаль, Ваяводская ўправа, якая раней абяцала фінансаваць аб'ект, зараз адмовілася ад гэтага. Гмінныя ўлады цяпер шукаюць у цэлай амаль краіне прадпрыемстваў ці ўстаноў, якія дапамаглі б фінансаваць пабудову. Калі новая спартыўная пляцоўка станецца ўжо рэчаіснасцю, можна ў ёй будзе арганізоўваць нават агульнадзяржаўныя мерапрыемствы.

Гмінная ўправа ў Белавежы думае таксама пра здабыванне чарговых памяшканняў для настаўнікаў. На сродкі Ваяводскай управы будзе куплены адзін будынак у мястэчку. Прадбачваецца мадэрнізацыя аднасямейнага будынка, які знаходзіцца на школьным панадворку. У 1989 г., пры нагодзе пабудовы на гмінным стадыёне спартыўнага павільёна, на яго паддашку размесцяць дзве кватэры для настаўнікаў, якія працуюць у дзетсадзе.

Пётр Байко

Васькаў Лёнік — рэпартаж пра Л. Тарасэвіча, вядомага мастака з Валілаў ● Нарыс пра беларусаў у Аргенціне ● Імкненні да прыгажосці Зосі Рапнеўскай з Дубяжына ● Вершы у прозе Ўладзіміра Арлова ● Пытанні да конкурсу беларусаведы для студэнтаў ● Манастыр — спосаб жыцця і адказ на рэчаіснасць ● У „Зорцы" — весткі з Храбалоў ● Парады ● Гумар, песня, крыжаванка.

Орган Галоўнага праўлення Беларускага грамадска-культурнага таварыства. Рэдагуе калектыў: Вера Валкавыцкая, Валянціна Жэшка (карэктар), Віталій Луба (галоўны рэдактар), Міраслава Лукша, Ян Максімюк, Яўгенія Палоцкая (кіраўнік канцылярыі), Уладзіслаў Петрук (мастак), Марыя Федарук (машыністка), Ада Чачуга (адказны сакратар), Яніна Чэрнякевіч.

„Niwa"
ul. Wesołowskiego 1
15-950 Białystok, skr. poczt. 149
tel. 232-41

Wydawca: Białostockie Wydawnictwo Prasowe 15-950 Białystok ul. Wesołowskiego 1

Druk Białostockie Zakłady Graficzne w Białymstoku Cena prenumeraty kwart. 520 zł. półr. 1040 zł. rocznie 2080 zł

WARUNKI PRENUMERATY:

1. dla osób prawnych — instytucji i zakładów pracy
   - instytucje i zakłady pracy zlokalizowane w miastach wojewódzkich i pozostałych miastach w których znajduje się siedziba Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch" zamawiają prenumeratę w tych Oddziałach
   - instytucje i zakłady pracy zlokalizowane w miejscowościach, gdzie nie ma Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch" i na terenach wiejskich opłacają prenumeratę w urzędach pocztowych i u doręczycieli
2. dla osób fizycznych — indywidualnych prenumeratorów
   - osoby fizyczne zamieszkałe na wsi i w miejscowościach, gdzie nie ma Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch" opłacają prenumeratę w urzędach pocztowych i u doręczycieli
   - osoby fizyczne zamieszkałe w miastach — siedzibach Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch" opłacają prenumeratę wyłącznie w urzędach pocztowych nadawczo-oddawczych właściwych dla miejsc zamieszkania prenumeratora. Wpłaty dokonują używając „blankietu wpłaty" na rachunek miejscowego Oddziału RSW „Prasa-Książka-Ruch"
3. Prenumeratę ze zleceniem wysyłki za granicę przyjmuje RSW „Prasa-Książka-Ruch" Centrala Kolportażu Prasy i Wydawnictw ul. Towarowa 28 00-950 Warszawa skr. poczt. 12 konto XV O/O i PKO W-wa Nr 1658-2010-45-139-11. Prenumerata ze zleceniem wysyłki za granicę pocztą zwykłą jest droższa od prenumeraty krajowej o 50 proc. dla zleceniodawców indywidualnych i o 100 proc. dla zlecających instytucji i zakładów pracy.

Termin przyjmowania prenumeraty na kraj i za granicę:
- do dnia 10 listopada na I kwartał i półrocze roku następnego oraz cały rok następny
- do dnia 1 każdego miesiąca poprzedzającego okres prenumeraty roku bieżącego

Zam. 545/89. Nakład 6.200 egz. T-3.

ПРА КІШЭНЮ
(З народнага)

Я пра кішэню вам песню спяю,
Знаюць усюды кішэню маю.
Калі ў ёй нешта каштоўнае ёсць,
Дык я для ўсіх і таварыш і госць.

Я прагуляцца за вёскаю рад,
Ходзяць машыны туды і назад.
Кожны шафёр у кабіну гукне,
Калі што ёсць у кішэні ў мяне.

Хоць я на працу амаль не хаджу,
Дасць мне любога каня брыгадзір
Ці то па восені, ці па вясне,
Калі што ёсць у кішэні ў мяне.

Рана ці позна прыйшоў я дамоў,
Лішнюю недзе гадзіну правёў,
Але ж і жонка не дужа кляне,
Калі што ёсць у кішэні ў мяне.

Сямён Пацёмкін

Малыш плача на вуліцы:
— Чаго плачаш, хлопчык? — пытаецца прахожы.
— Я згубіўся.
— А дзе ты жывеш?
— Не ведаю, мы сёння пераехалі на новую кватэру.
— А як ваша прозвішча?
— Не ведаю, учора мама зноў выйшла замуж.

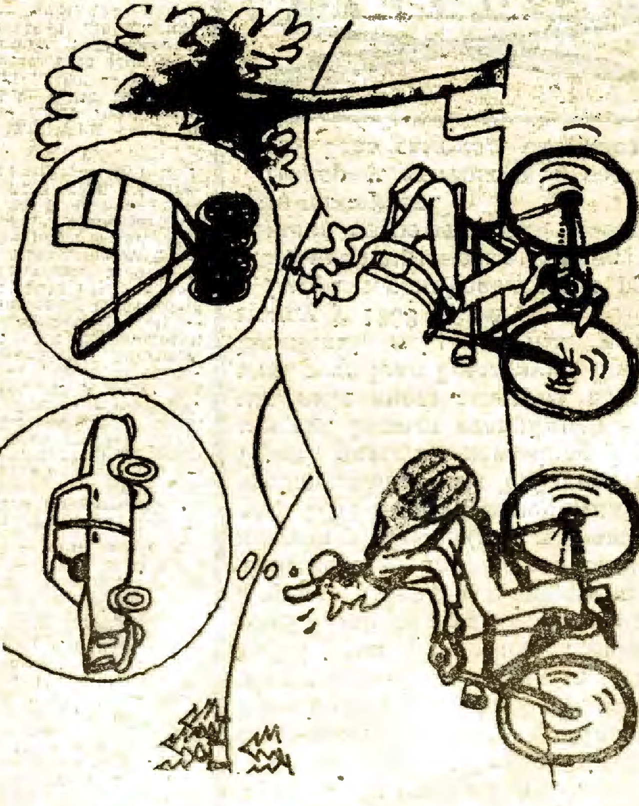
*

Суддзя: — Калі адказчык назваў вас насарогам?
Ісцец: — Тры гады таму назад.
Суддзя: — Чаму прад'яўляеце судовы іск толькі зараз?
Ісцец: — Я ўчора ўпершыню быў у заапарку.

Не гавары, што ты мая сястра, хачу пабачыць, як яна сябе будзе паводзіць...

АФАРЫЗМЫ

*

Гэта хвароба нашага свету. Выкідае ён на хлам устарэлыя паравозы, дынама-машыны, але не хоча выкінуць устарэлыя забабоны, пераджытую мараль, старыя рэлігіі і палітычныя канстытуцыі.

*

Фізічнае насілле з'яўляецца зброяй, пры дапамозе якой дурнота і нікчэмнасць можа заўсёды перамагчы і зніштожыць розум і дабрачыннасць.

*

Журналісты ў гэтай краіне атрымоўваюць надта скромную зарплату, каб ведаць аб чым-колечы, што падыходзіць да друку.

*

Ён нічога не знае, а здаецца яму, што ведае ўсё. Гэта выразна прадвызначае яго да палітычнай кар'еры.

*

Памылкова меркаваць, што розніца паміж мудрасцю і дурнотай мае што-колечы супольнага з розніцай між дарослым узростам і маладосцю.

*

Нічога, што варта мець, немагчыма дасягнуць без рызыкі.

*

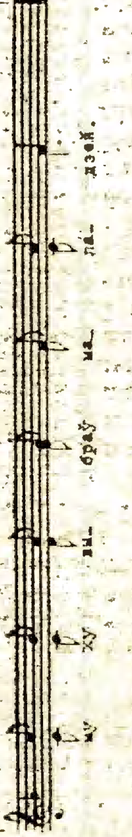
Пакараннем ілгуна не з'яўляецца тое, што яму ніхто не верыць, а тое, што сам не патрапіць верыць нікому.

Джордж Бернард Шоў

ГРАЮЦЬ, СКАЧУЦЬ НА ДВАРЫ

(народная)

Граюць, скачуць на двары;
Камар жэніцца стары.
Кінуў жонку і дзяцей,
*Муху выбраў маладзей.**

Маладуха муха рада,
Хоціць ёй і пайаклада,
Модных туфель дваццаць пар
Купіць ёй стары камар.

На вячоркі муха ходзіць,
Ад хлапцоў не адыходзіць,
А камар наш пазірае,
Усё сумуе да й ўздыхае.

Як камарык ажаніўся,
Не на жарт ён зажурыўся,
Не жыццё пайшло, а мука,
Цяжка жыць з маладухай.

Як прыгожна, як прыкрыжне,
Наш камарык і не пікне.
Ці жадай, ці не жадай —
Маладуху паважай.

Ой, нажыў камар бяды,
Ні туды і ні сюды.
Стара жонка не даруе,
Маладая запілуе.

* Апошнія два радкі кожнай страфы паўтараюцца.

5 60	52	94	82	61	1	69	23	37	44	
41 73	65	63 56	74	19 67	99	87	55	90	75	8
9 48	31	85	53	11	64	35 62	3	15	27	40
77	59	88	45 30	42	66 68	50	84 96	24	33	
70 97	7	25	16	81	71	51	12 79			
13 38	54	18	49 22	93 78	46	32	98	92	89	17
6	29	83	86	58	26	57	43	28		
91 72	34	80	39	14	95	4	47			
100 21 10	76	2	36	20						

ПРАВЕР СВАЮ НАЗІРАЛЬНАСЦЬ

Пакажы па чарзе лічбы ад 1 да 100, размешчаныя на малюнку, і заўваж, колькі мінут спатрэбілася на гэта. А вось табліца, якая вызначыць тваю назіральнасць: да 8 мінут — выдатная, да 10 мінут — добрая, да 15 мінут — пасрэдная, а звыш 15 мінут — кепская.

ГУМАР З БАРАДОЮ

НЕ АБРАЗІЎ

У аднаго пана сялане абраблялі зямлю на паланіне. Восы аднойчы правесці снапы да новай клуні, пан выйшаў. Дзядзькі сталі закурваць, а адзін з іх не курыць, і пан таксама не курыць.

Адзін дзядзька і кажа:

— Хто не курыць і не нюхае табакі, той не варты сабакі!

А пан кажа:

— Дык гэта выходзіць, што і я не варты сабакі?

А дзядзька:

— Ды не, паночак, вы варты двух, ды яшчэ і добрых!

ГАНАРЫСТЫ ПАН

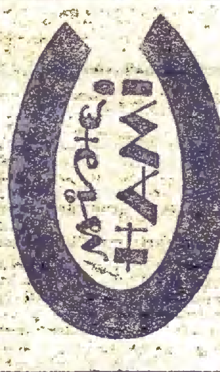
Пусціў чалавек пасвіць каня. Конь зачасаўся к пану ў авёс. Пан быў дома, угледзеў у аўсе каня і сказаў парабкам, каб злавілі. Забралі яго ў хлеў. Увечар пайшоў чалавек па каня. Пан сядзеў на ганку. Мужык нібыта не бачыць пана, ідзе і сумысля гаворыць моцна, каб пачуў пан:

— Калі наш пан з вялікіх паноў, то аддасць так каня, а як з простых мужыкоў, то злупіць тры грошы.

Пан усё гэта чуе. Падыходзіць мужык, здымае шапку, просіць, каб аддаў каня.

— Забірай, — кажа пан, — ідзі, псія крэў, да д'ябла.

Даслаў Алег Урбановіч з Ліды

Старайся заўсёды быць карысным, але ніколі — незаменным.